

ИЗВЕШТАЈ О ПОСЛОВАЊУ 2018

КОНТРОЛА ЛЕТЕЊА
СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ
SMATSA ДОО БЕОГРАД

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ
ДИРЕКТОРА

05

О КОНТРОЛИ
ЛЕТЕЊА СРБИЈЕ И
ЦРНЕ ГОРЕ

09

ГОДИНА 2018. У
БРОЈЕВИМА

11

ПОСЛОВНИ
РЕЗУЛТАТИ КОЈИ СУ
ОБЕЛЕЖИЛИ 2018.

19

ИНФОРМАЦИОНО
ТЕХНОЛОШКИ
СИСТЕМ
УПРАВЉАЊА

45

КОНСУЛТОВАЊЕ С
КОРИСНИЦИМА
УСЛУГА

48

ФИНАНСИЈСКИ
ИЗВЕШТАЈИ

51

Садржај

Садржај 3

1. Уводна реч директора 5
  - 1.1 Догађаји који су обележили 2018. годину 7
2. О Контроли летења Србије и Црне Горе 9
  - 2.1 Профил организације 9
  - 2.2 Услуге у ваздушној пловидби (ANS) 9
  - 2.3 Додатне услуге 10
3. Година 2018. у бројевима 11
  - 3.1 Подаци о саобраћају у ваздушном простору надлежности SMATSA доо 11
  - 3.2 Флукуације и структура запослених у 2018. години 16
4. Пословни резултати који су обележили 2018. годину 19
  - 4.1 Унапређење управљања ваздушном пловидбом 19
    - 4.1.1 Унапређења у области АТМ 19
    - 4.1.2 Унапређење опреме, система и инфраструктуре 20
    - 4.1.3 Унапређење АИС услуга 22
    - 4.1.4 Унапређење МЕТ услуга 22
  - 4.2 Унапређење сарадње са релевантним организацијама, регулаторним телима и државним органима 23
  - 4.3 Развој конкурентних комерцијалних услуга 24
    - 4.3.1 Калибража ЗРНС из ваздуха 24
    - 4.3.2 Центар за обуку АНС особља 24
      - 4.3.2.1 Обуке у оперативним јединицама контроле летења 26
    - 4.3.3 SMATSA Ваздухопловна академија 26
    - 4.3.4 Развој конкурентних комерцијалних услуга у ваздушној пловидби 27
  - 4.4 Унапређење друштвене одговорности и заштита животне средине 27
  - 4.5 Унапређење система управљања безбедношћу 28
  - 4.6 Унапређење успешности система организације и управљања ресурсима 29
  - 4.7 Развој и унапређење људског потенцијала 30
  - 4.8 Показатељи ефикасности пословања 30
    - 4.8.1 Показатељи и циљеви у односу на Шему оствареног учинка 30
      - 4.8.1.1 Безбедност 30
      - 4.8.1.2 Трошкова ефикасност 36
      - 4.8.1.3 Капацитет 37
      - 4.8.1.4 Заштита животне средине 39
    - 4.8.2 Показатељи квалитета пружених услуга 40
    - 4.8.3 Додатни показатељи успешности 43
5. Информационо технолошки системи управљања 45
  - 5.1 Информационе технологије 45
  - 5.2 Обезбеђивање 46
6. Консултовање с корисницима услуга 48
  - 6.1 Управљање ваздушним саобраћајем – АТМ 48
  - 6.2 Ваздухопловно информисање – АИС 48

6.3	Ваздухопловне метеоролошке услуге – MET	49
6.4	SMATSA Ваздухопловна академија	49
6.5	Калибража ЗРНС из ваздуха	49
7.	Финансијски извештаји	51
7.1	Биланс успеха	51
7.2	Биланс стања	53
7.3	Извештај о новчаним токовима	54
7.4	Рацио показатељи	56
7.5	Напомене уз финансијске извештаје	58
7.5.1	Основа за састављање финансијских извештаја	58
7.5.2	Преглед значајнијих рачуноводствених политика	60
7.5.2.1	Нематеријална улагања	60
7.5.2.2	Некретнине, постројења и опрема	62
7.5.2.3	Алат и инвентар	64
7.5.2.4	Резервни делови	65
7.5.2.5	Залихе	65
7.5.2.6	Краткорочна потраживања и пласмани	65
7.5.2.7	Готовина и готовински еквиваленти	66
7.5.2.8	Ванбилансна средства и обавезе	66
7.5.2.9	Основни капитал	66
7.5.2.10	Резерве	67
7.5.2.11	Ревалоризационе резерве	67
7.5.2.12	Нераспоређени добитак	67
7.5.2.13	Резервисања	67
7.5.2.14	Обавезе	68
7.5.2.15	Текући и одложени порез на добит	69
7.5.2.16	Приходи и расходи	69
7.5.2.17	Кamate и други трошкови позајмљивања	71
7.5.2.18	Накнадно установљене грешке	71
7.5.2.19	Функционална валута и валута приказивања	71
7.5.3	Управљање финансијским ризиком	71
7.5.3.1	Фактори финансијског ризика	71
7.5.3.2	Циљеви управљања финансијским ризицима	71
7.5.3.2.1	Тржишни ризик (девизни и каматни)	72
7.5.3.2.1.1	Девизни ризик	73
7.5.3.2.1.2	Каматни ризик	74
7.5.3.2.2	Кредитни ризик	74
7.5.3.2.3	Ризик ликвидности	75
8.	Ознаке и скраћенице	76
9.	Индекс табела, шема и слика	79
9.1	Индекс табела	79
9.2	Индекс слика	80
10.	Прилози	81
10.1	Прилог 1- Организациона структура SMATSA доо	83
10.2	Прилог 2 - Одлука EUROCONTROL Проширеног комитета бр. 148 од 01.12.2017. године	84
10.3	Прилог 3 – Одлука EUROCONTROL Проширеног комитета бр. 152 од 21.09.2018. године	85
10.4	Прилог 4 – Извештај независног ревизора	86

1. Уводна реч директора

За Контролу летења Србије и Црне Горе SMATSA доо, 2018. година представља изузетно значајну годину, пуну изазова, важних догађаја и пословних резултата.

Веома интензивна и за оперативан рад најзахтевнија саобраћајна сезона до сада, имплементација свеобухватног плана модернизације, промене у менаџменту и унутрашњој организацији само су неки од њих.

У 2018. години забележено је неколико историјских резултата: први пут смо имали преко 700.000 операција цивилних ваздухоплова који су обављени по правилима инструменталног летења.

У више наврата су забележени историјски рекорди од преко 3.000 летова у току дана, а нису били ретки сати када смо опслужили преко 200 ваздухоплова, у простору у коме SMATSA доо пружа услуге.

Овакав обим саобраћаја опслужен је уз висок степен безбедности и ефикасности, са минималним кашњењима генерисаним од стране SMATSA.

Уз то, не треба заборавити ни операције војних ваздухоплова у ваздушном простору Србије и Црне Горе. SMATSA доо са Ратним ваздухопловством и противваздухопловном одбраном Војске Србије и Војним ваздухопловством Црне Горе има изузетну сарадњу и кроз механизам цивилно-војне координације обезбеђује летење овако важних корисника у складу са њиховим специфичним захтевима.

Дана 1. фебруара 2018. године почела је оперативна примена пројекта слободног прекограничног планирања рута у ваздушном простору југоисточне Европе (SECSI FRA), који је SMATSA развила са пружаоцима услуга у ваздушној пловидби из Аустрије, Словеније, Босне и Херцеговине и Хрватске.

Значај пројекта препознала је и Европска комисија, тако да је пројекат добио награду "Јединствено европско небо 2019", која је SMATSA и партнерима у пројекту уручена на пригодној свечаности на Светском конгресу ATM индустрије (World ATM Congress) који је одржан у Мадриду од 12. до 14. марта 2019. године.

У 2018. години обезбеђена су финансијска средства за Програм модернизације SUSAN и отпочело је спровођење најзначајнијих пројеката овог програма.

Прва фаза унапређења система за обраду и приказ података о летовима ваздухоплова је завршена, нови софтвер је у оперативном раду од маја 2018. године и тиме достигнут

пун захтевани ниво интероперабилности. Покренута је и у току је друга фаза унапређења система за обраду и приказ података о летовима ваздухоплова са проширењем, која поред тога обухвата и изградњу анекса зграде центра контроле летења на аеродрому Никола Тесла Београд, са новим контролним торњем, проширење објекта контролног торња и прилазне контроле летења у Подгорици, инсталација новог радарског система Бесна Кобила, терминалног радара Београд и др.

У јулу 2018. године завршена је друга фаза унапређења резервног система за обраду и приказ података о летовима ваздухоплова. Унапређење функционалности резервног Fall-back система SMATSA је развила са произвођачем и тиме постигла капацитет резервног система какав немају на располагању ни највећи и најутицајнији европски провајдери.

Крајем 2018. године извршене су промене у организационој структури SMATSA. Нова организација ће повећати ефикасност појединих пословних процеса, пре свега планирања и извршења инвестиција.

Настављен је процес сертификације SMATSA доо од стране Европске агенције за безбедност ваздухопловства. 28. марта 2019. године EASA је издала сертификат, што је најбоља потврда да SMATSA доо испуњава високе регулаторне захтеве који важе за државе Европске уније.

У 2018. години постављене су основе за финансијску консолидацију SMATSA. Комплетирана је анализа више сегмената пословања и препоручене мере за рационализацију трошкова чија се примена очекује у 2019. години.

Посебно желим да напоменем да је SMATSA, као друштвено одговорна компанија, кроз програм донација опремом и финансијским средствима помагала здравствене организације и локалне самоуправе широм Србије, укључујући и Косово и Метохију.

Такав однос према држави и друштву чије ресурсе користимо, неговаће се и даље развијати у будућности.

Посебан акценат је стављен на подмлађивање кадрова на свим нивоима Друштва. Током 2018. године су завршене припреме и анализе плана људских ресурса и створени услови за пријем нових стручних кадрова у 2019. години, пре свега, нових кандидата за контролоре летења, као и инжењера за раду ваздухопловно-техничком сегменту, стручњака економског и правног образовног профила.

Све наведено постигнуто је захваљујући ангажовању компетентних, искусних и посвећених запослених у SMATSA, менаџмента, као и органа управљања, којима се и овом приликом захваљујем.

Уверен сам да ће, захваљујући променама које смо започели, резултат у 2019. години бити још бољи.

Желим Вам сваки успех у даљем раду.

Предраг Јовановић
Директор Контроле летења Србије и Црне
Горе SMATSA доо Београд

1.1 Догађаји који су обележили 2018. годину

Неке од битних активности које су обележиле период од јануара до децембра 2018. године су:

1. Дана 1. фебруара 2018. године успешно је имплементирана иницијатива Слободног коришћења рута у заједничком ваздушном простору југоисточне Европе (SECSI FRA - South East Common Sky Initiative Free Route Airspace).

2. SMATSA доо је 25. априла 2018. године потписала уговор са Европском инвестиционом банком (EIB) о кредиту у

вредности до 45 милиона евра . Средствима из закљученог уговора у наредне четири године биће извршена модернизација система контроле летења у Србији и Црној Гори и испуњени захтеви и стандарди из Single European Sky иницијативе.

3. У склопу Програма модернизације контроле летења (SUSAN - SMATSA Upgrade of System for Air Navigation) у 2018. години у оперативни рад је пуштено софтверско и хардверско унапређење TopSky-ATC система корак 1 - фаза 1. Имплементација нових алата и побољшање функција TopSky-ATC система омогућава повећање интероперабилности система са суседним контролама летења и представља предуслов да систем подржи очекивано повећање саобраћаја.

4. Од 30. јуна 2018. године SMATSA доо је повећала ниво безбедности у пружању услуга контроле летења пуштањем у рад фазе 2 резервног „Fallback ATM“ система, првог те врсте у Европи.

5. 11. септембра 2018. године уписана је нова класа студената пилота у SMATSA Ваздухопловну академију у Вршцу. Њих 15 из Србије, Немачке, Либије, Црне Горе, Босне и Херцеговине и Хрватске ће похађати ATP(A) INTEGRATED обуку - комерцијални пилот са овлашћењима MEP (Multi-Engine Piston) и IR/ME (Instrument rating/multi engine), укључујући MCC (Multi-Crew Cooperation) курс.

6. Амбасадор НР Кине у Србији Ли Манчанг са својим сарадницима је 16. новембра посетио SMATSA Ваздухопловну академију у Вршцу.

7. У децембру 2018. године SMATSA доо је потписала два EWA споразума са ESSP (European Satellite Service Provider), који омогућавају имплементацију процедура за прецизно прилажење базиране на EGNOS сервису на аеродромима у Републици Србији и Црној Гори. Ово је јединствен случај да се са једним провајдером услуга у ваздушној пловидби потпишу два споразума за две земље и први споразум

који је потписан са земљом на Балкану која није чланица Европске уније.

8. 24. децембра 2018. на свечаној академији поводом Дана Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране која је одржана у Дому ваздухопловства у Земуну, одлуком команданта РВ и ПВО, за дугогодишњу и успешну сарадњу Плакета РВ и ПВО додељена је Контроли летења Србије И Црне Горе, коју је генерал Жарковић уручио директору SMATSA Предрагу Јовановићу.

2. О Контроли летења Србије и Црне Горе

2.1 Профил организације

Контрола летења Србије и Црне Горе SMATSA доо Београд пружа услуге контроле летења у ваздушном простору надлежности и обавља друге делатности у области ваздушне пловидбе.

Оснивачи SMATSA доо су владе Републике Србије и државе Црне Горе.

Након закључења Споразума о сарадњи у области ваздушног саобраћаја између Републике Србије и државе Црне Горе, 2012. године је уговором који су потписале обе владе потврђен континуитет постојања

заједничког пружаоца услуга у ваздушној пловидби – SMATSA доо.

SMATSA доо у потпуности послује у складу с националном и међународном регулативом и међународним споразумима. Осим тога, SMATSA доо учествује у раду најважнијих међународних ваздухопловних организација и на најбољи начин представља Републику Србију и државу Црну Гору.

2.2 Услуге у ваздушној пловидби (ANS)

Основну делатност SMATSA доо представља пружање услуга у ваздушној пловидби (ANS) које обухвата:

1. Услуге у ваздушном саобраћају (ATS - Air Traffic Services);
2. Услуге комуникације, навигације и надзора (CNS - Communication, Navigation and Surveillance);
3. Услуге ваздухопловног информисања (AIS - Aeronautical Information Services) и
4. Ваздухопловне метеоролошке услуге (MET - Aeronautical Meteorological Services).

Простор надлежности SMATSA доо обухвата ваздушни простор изнад:

1. Републике Србије;
2. Државе Црне Горе;
3. Међународних вода у Јадранском мору и
4. Источног дела Босне и Херцеговине, изнад нивоа лета 325 (FL325).

Слика 1. Територија изнад које SMATSA доо пружа услуге у ваздушној пловидби

2.3 Додатне услуге

Осим услуга у ваздушној пловидби,

SMATSA доо пружа и следеће услуге:

1. Школовање ANS особља и пилота;
2. Калибражу ЗРНС из ваздуха и
3. Одржавање ваздухоплова.

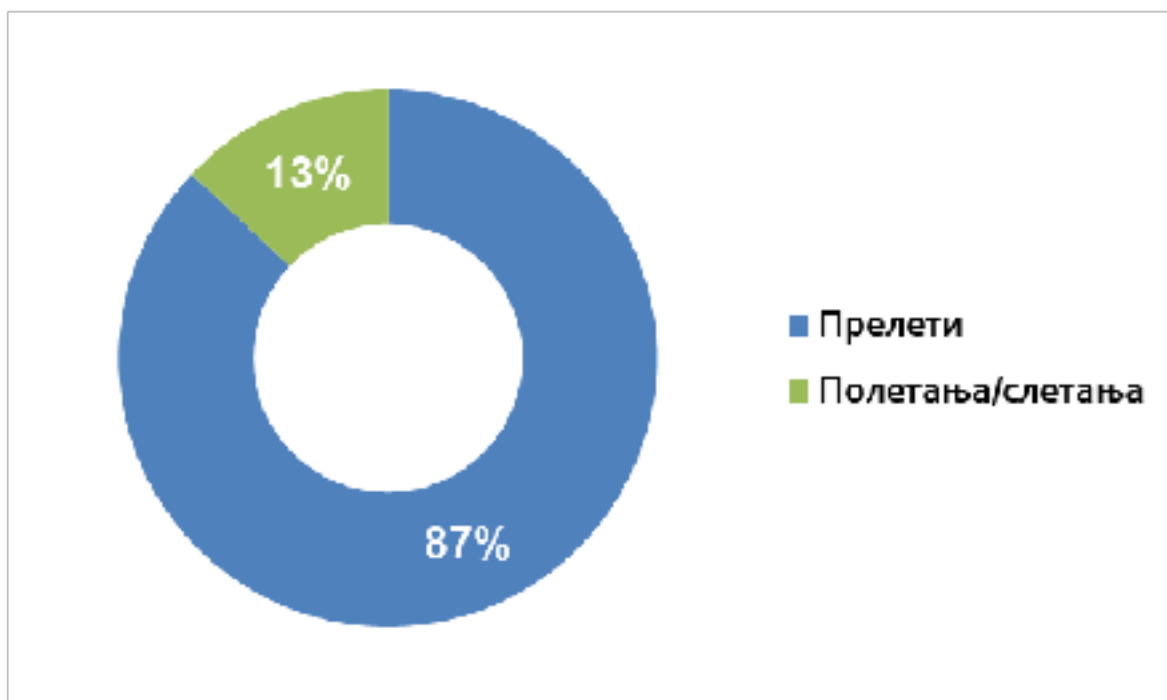

3. Година 2018. у бројевима

3.1 Подаци о саобраћају у ваздушном простору надлежности SMATSA доо

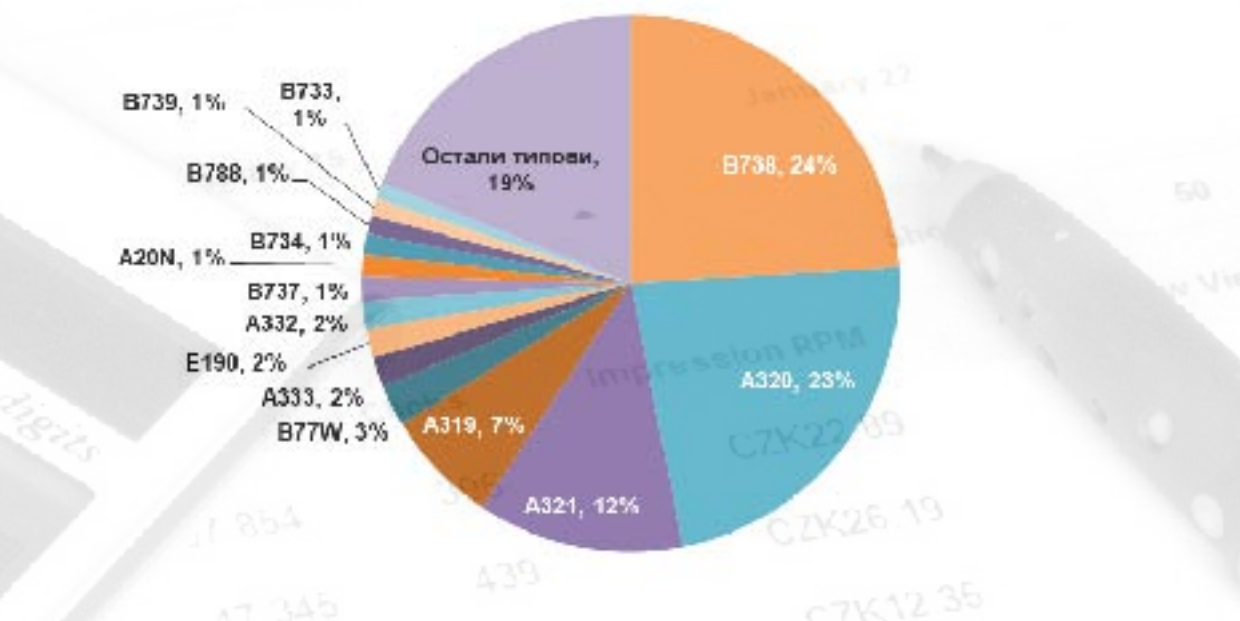
Слика 2. Број летова у периоду од 2010. до 2018. године

Слика 3. Расподела летова у 2018. години

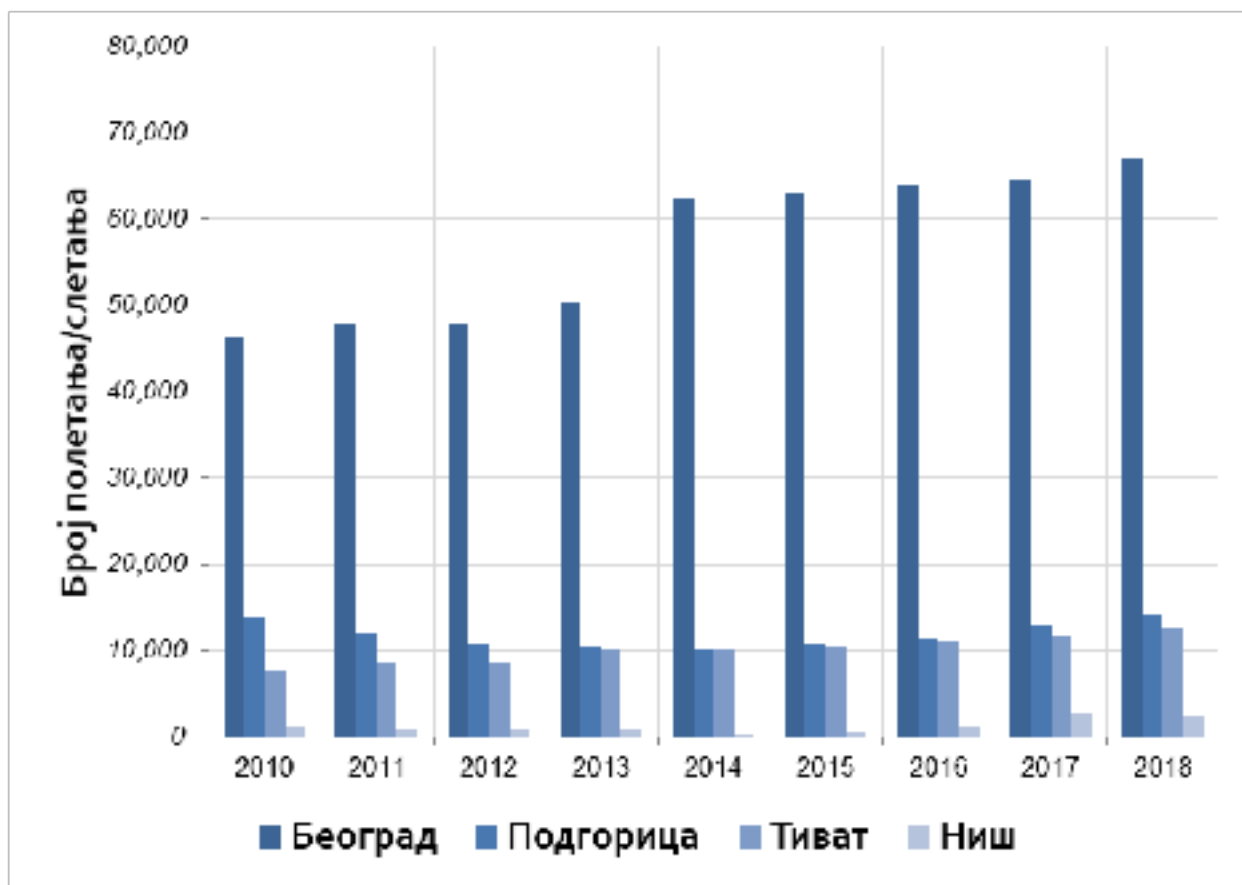

Слика 4. Вршни дан и вршни сат у периоду од 2010. до 2018. године

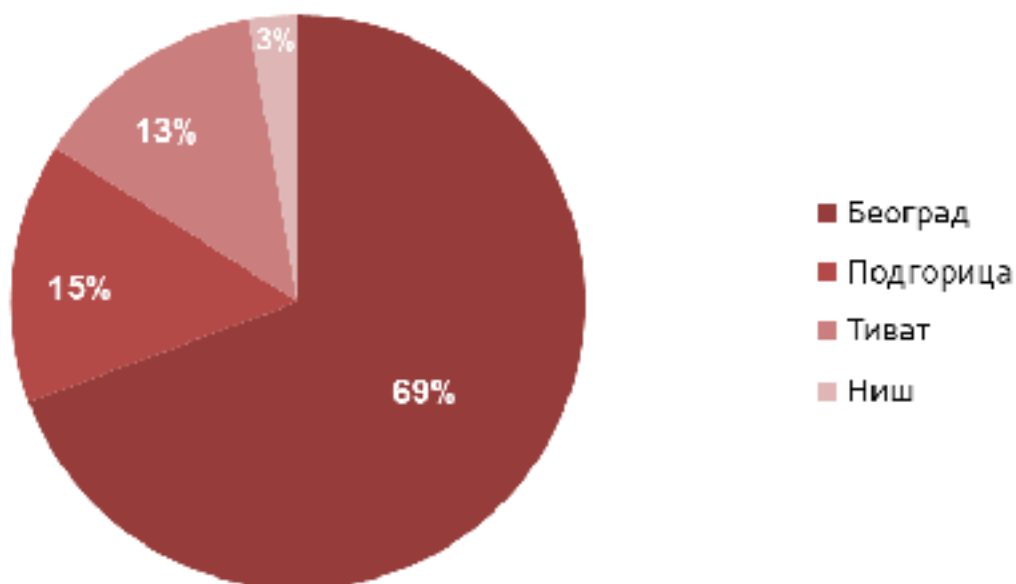

Слика 5. Учешће појединих типова ваздухоплова у 2018. години

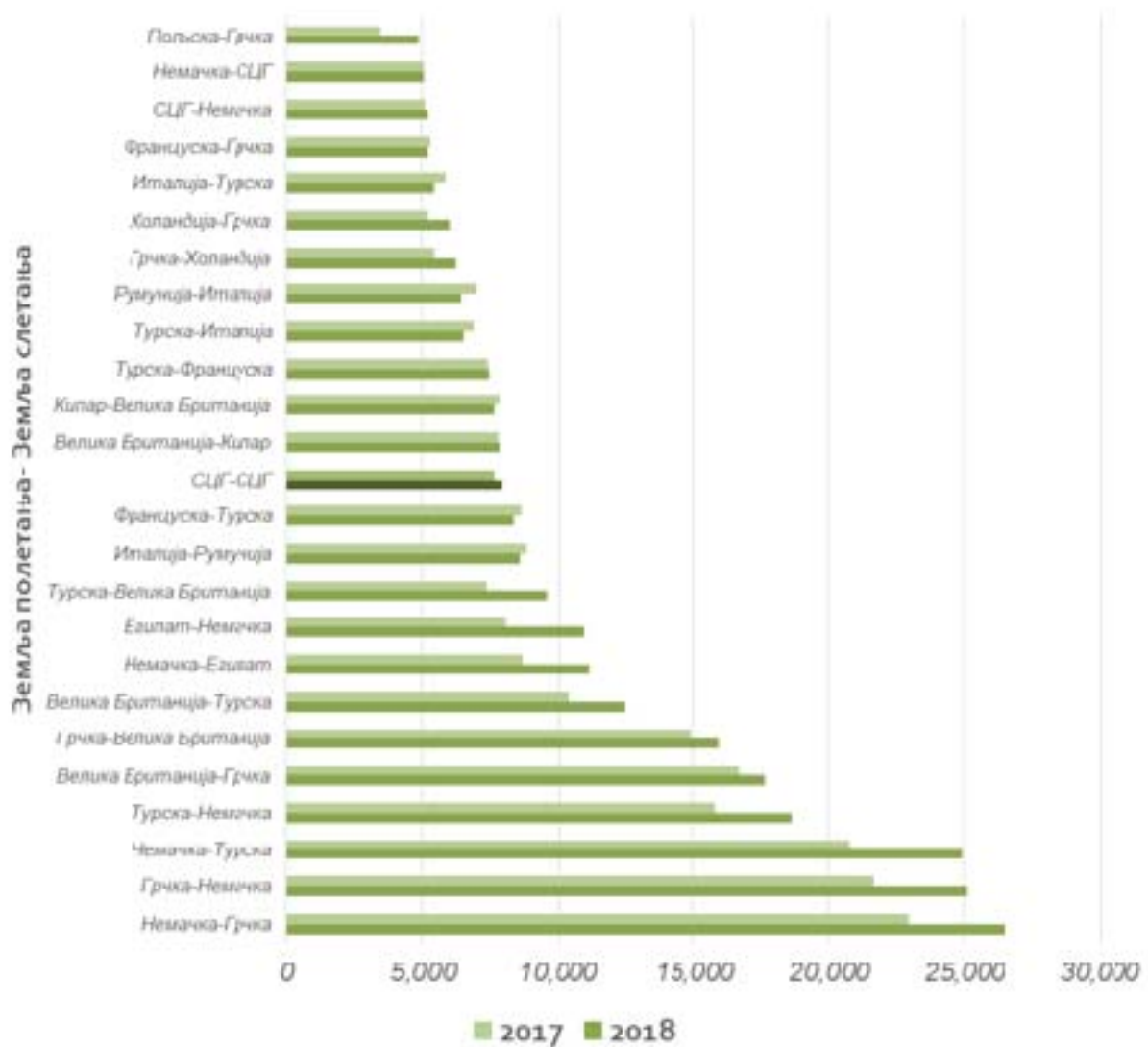

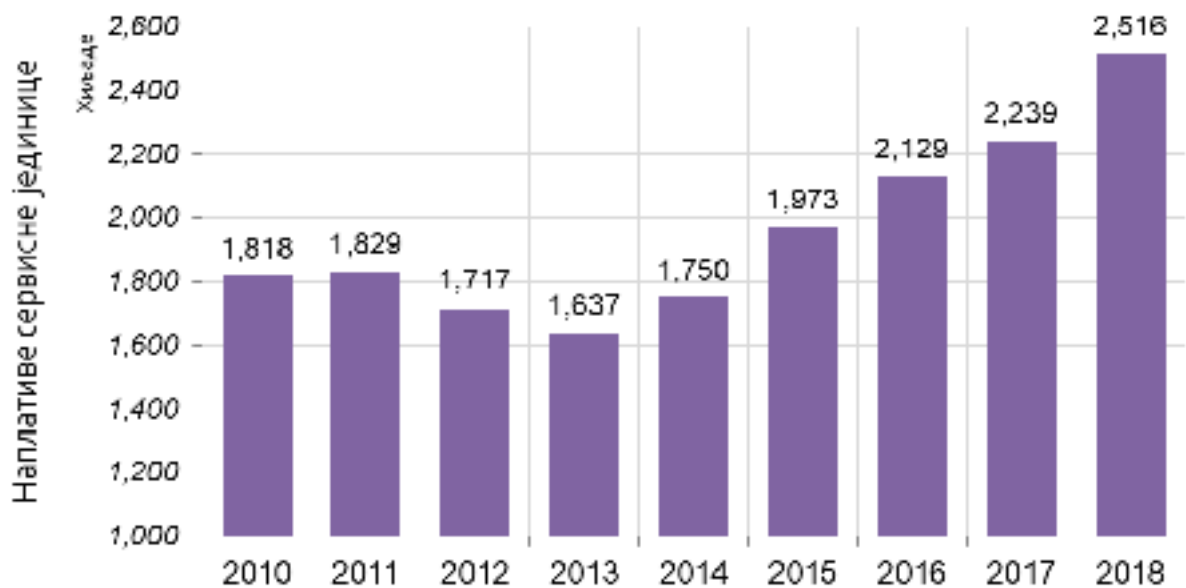
Слика 6. Број полетања и слетања по аеродромима у периоду од 2010. до 2018.године

Слика 7. Расподела саобраћаја по аеродромима у 2018. години

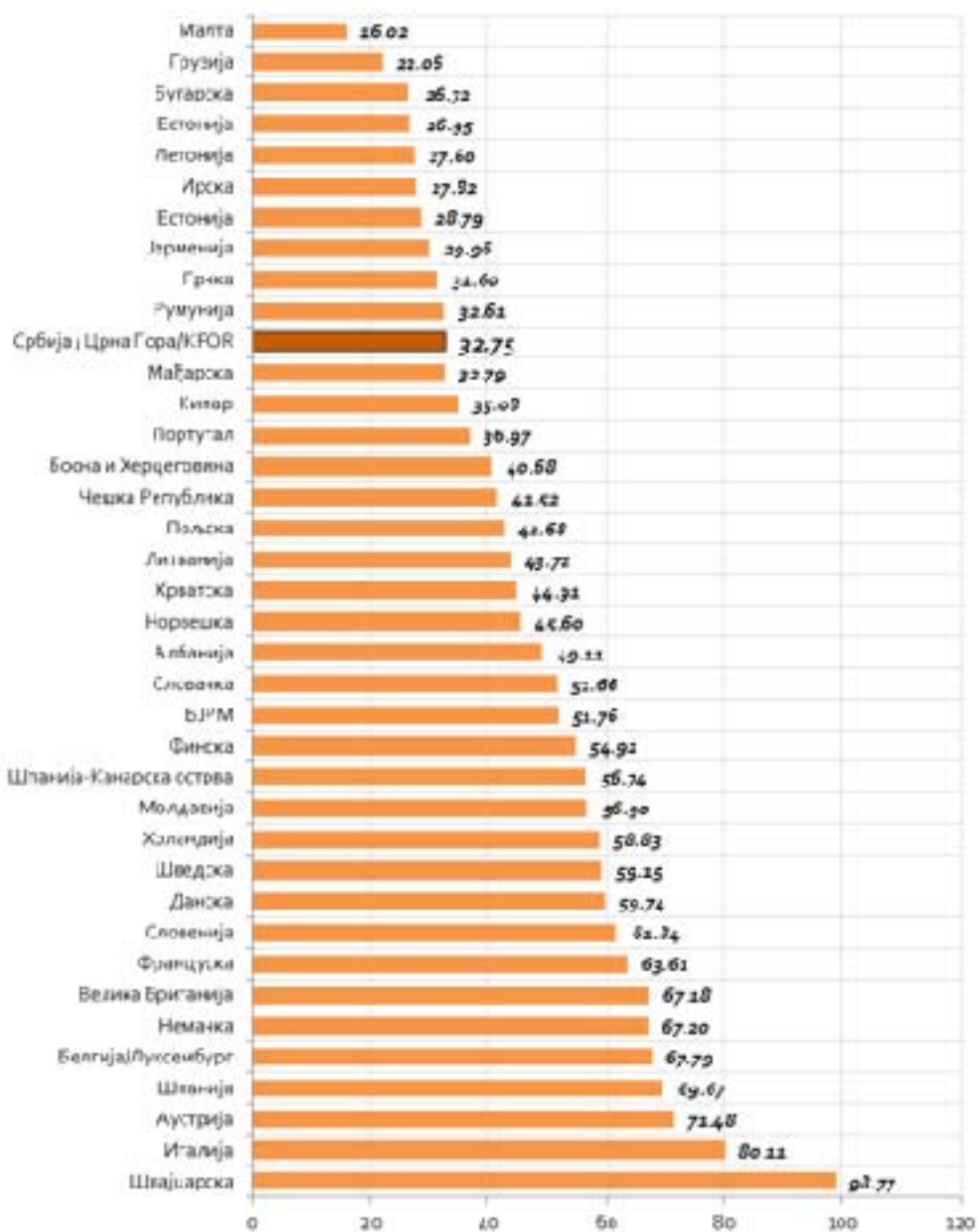
Слика 8. Број летова у ваздушном простору надлежности SMATSA доо по земљама полетања/слетања у 2017. и 2018. години¹

Слика 9. Број сервисних јединица у периоду од 2010. до 2018. године

Слика 10. Просечна дужина лета и просечан MTOW у FIR Београд у периоду од 2010. до 2018. године

Слика 11². Јединица рутне накнаде у 2018. години (EUP)

² Јединица рутне накнаде за зону наплате Србија/ Црна Гора/ KFOR је за период септембар-децембар 2018. године износила 25.47

3.2 Флукуације и структура запослених у 2018. ГОДИНИ

Потребе стручних служби SMATSA доо, планирани одласци запослених у пензију, као и одласци по другом основу утицали су укупан број запослених у 2018. години.

Табела 1. Флукуације запослених у 2018. години по месецима

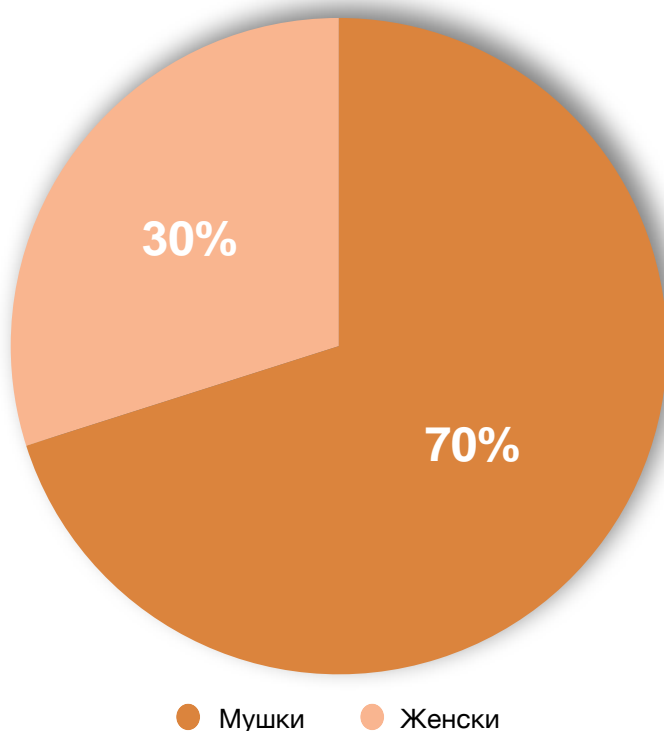
Флукуације	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Укупно
Доласци (+)	4	0	3	1	6	0	1	4	1	2	1	9	32
Одласци (-)	0	1	2	0	1	1	1	6	3	2	1	0	18

Као и у претходним годинама, процентуално учешће жена у укупном броју запослених је око 30%, док је учешће мушкараца око 70%. Када је у питању квалификациона структура запослених, око 65% запослених су лиценцирани контролори летења и запослени са седмим степеном стручне спреме.

Старосна структура показује даје скоро 65% запослених у старосној групи до 50 година живота.

На следећим сликама приказана је структура запослених на крају 2018. године према полу, квалификационим групама и старосној структури.

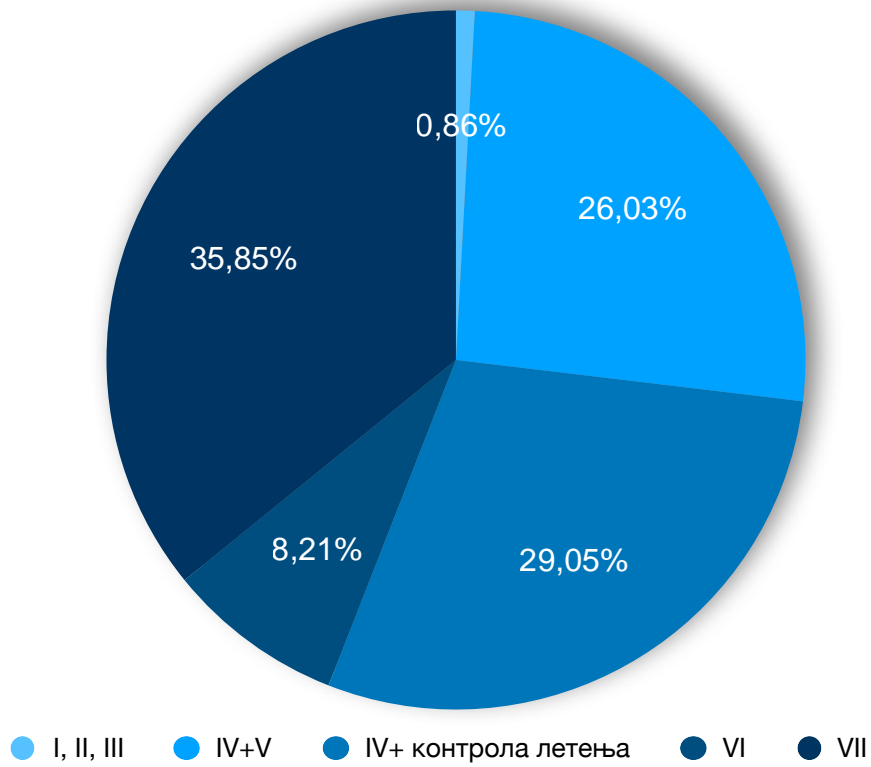
Слика 12. Структура запослених према полу

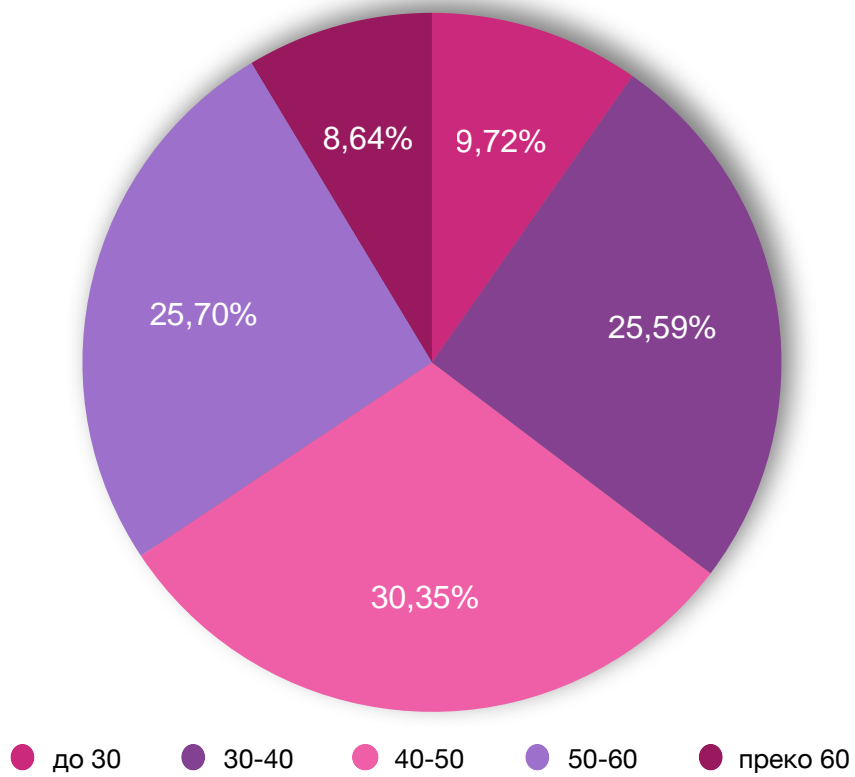

Слика 13. Структура запослених према квалификационим групама

Слика 14. Старосна структура запослених

4. Пословни резултати који су обележили 2018. годину

Резултати пословања који су постигнути у односу на циљеве дефинисане у Стратешком плану пословања 2018–2022 и Годишњем плану за 2018. годину представљени су у наставку у односу на стратешке области.

4.1 Унапређење управљања ваздушном пловидбом

Током 2018. године SMATSA доо је спровела бројне активности у циљу даљег унапређења квалитета услуга у ваздушној пловидби.

Реализација планираних активности у областима ATM, CNS, MET и AIS, односно улагање у унапређење система за пружање услуга у ваздушној пловидби омогућили су одржавање безбедности, редовности и ефикасности одвијања ваздушног саобраћаја на највишем нивоу, уз оптимално управљање протоком и капацитетом ваздушног саобраћаја.

4.1.1 Унапређења у области ATM

У складу са планираном динамиком, 1. фебруара 2018. године завршена је имплементација иницијативе Слободног коришћења рута у заједничком ваздушном простору југоисточне Европе (SECSI FRA - South East Common Sky Initiative Free Route Airspace).

У оквиру сарадње учесника иницијативе, у Београду су током 2018. године одржана два састанка пет пружалаца услуга у ваздушној пловидби, на којима су

разматрани резултати рада и проблеми уочени у почетној фази примене SECSI FRA иницијативе.

На првом састанку одржаном 27. марта 2018. године закључено је да су процес имплементације, као и прва два месеца примене SECSI FRA протекли без проблема и да није било значајних потешкоћа са којима су се суочили корисници ваздушног простора. Поред тога, размотрене су информације о проблемима забележеним у почетној фази примене, пре свега у вези са планирањем летова које су имали авио-превозиоци и појединих потешкоћа са којима су се у оперативном раду сусреле јединице контрола летења. На састанку одржаном крајем 2018. године потписан је SLA којим је регулисана размена ваздухопловних информација неопходних за нормално функционисање пружалаца услуга у ваздушној пловидби и размењене су информације о мерама за управљањем токовима ваздушног саобраћаја планираним за наредну летњу сезону.

У склопу Програма модернизације контроле летења (SUSAN - SMATSA Upgrade of System for Air Navigation) у 2018. години у оперативни рад је пуштено

софтверско и хардверско унапређење TopSky-АТС система корак 1 - фаза 1. Имплементација нових алата и побољшање функција TopSky-АТС система омогућава повећање интероперабилности система са суседним контролама летења и представља предуслов да систем подржи очекивано повећање саобраћаја.

Непосредно након почетка рада унапређења TopSky-АТС система спроведена је имплементација фазе II ATM Fallback FASOS система, којим је обезбеђено континуирано пружање услуга контроле летења у случају отказа главног система.

У оквиру унапређења процедура за инструментално летење на аеродромима Ниш и Београд, односно задовољењу захтева резолуције А37-11 Скупштине ICAO, SMATSA је у октобру 2018. године завршила имплементацију PBN Baro-VNAV процедуру за инструментално прилажење за све полетно-слетне стазе (LNAV/VNAV минимум). Ове процедуре представљају део RNP APCH навигационе спецификације и обезбеђују 3D прилаз аеродромима, уз вертикалну компоненту вођења ваздухоплова, чиме су омогућени нижи оперативни минимума за слетање. Такође, по први пут је уведен сет PBN STAR процедура, којима је обезбеђен долазак и слетање на аеродром Ниш из правца ПСС 29, до LNAV и LNAV/VNAV минимума.

У децембру 2018. године SMATSA доо је потписала два EWA споразума са ESSP (European Satellite Service Provider), у циљу имплементације процедура за прецизно прилажење базиране на EGNOS сервису, на аеродромима у Републици Србији и Црној Гори. Ово је јединствен случај да се са једним провајдером услуга у ваздушној пловидби потпишу два споразума за две земље и први споразум који је потписан са земљом на Балкану која није чланица Европске уније. На тај начин је омогућено дефинисање тзв. Localizer Performance with

Vertical Guidance (LPV) минимума до 200ft (~60 m), што одговара минимуму за ILS CAT I операције, али без потребе за инсталирањем земаљске опреме, чиме се избегавају трошкови набавке, одржавања и оперативне употребе система за навигацију.

4.1.2 Унапређење опреме, система и инфраструктуре

Имплементација нових технологија у складу са захтевима Јединственог европског неба је један од основних задатака SMATSA доо, који захтева континуирано улагање у опрему, системе и инфраструктуру, али и имплементацију нових технолошких решења кроз пројекте уз које се врше унапређења објеката, инфраструктуре и система, и често обухватају период од неколико узастопних година. У таквим случајевима, кроз извештај о реализацији током једне године могу се уочити само делимични резултати реализације комплетног циља.

Након спроведеног процеса набавке током 2018. и закљученог уговора за унапређење AMHS система, успешно је завршен и пријем система на локацији (SAT), а планирано је да оперативно коришћење ове функционалности почне током 2019. године. Успешно је завршен пријем на локацији новог Surveillance Front-end процесора и планирано је да његово оперативно коришћење почне током 2019. године заједно са имплементацијом унапређења TopSky-АТС система корак 1 – фаза 2. У складу са уговором закљученим у току 2017. године настављена је реализација унапређења навигационих система - успешно је завршен пријем на локацији DVOR Подгорица, ILS/DME Ниш и DME за ПСС 12 Београд.

У току 2018. године спроведена је набавка, закључен је уговор и успешно је завршено

унапређење VHF/UHF радио система на локацијама Свети Илија и Добра Вода. Унапређени системи на овим локацијама се оперативно користе.

Такође, настављена је инсталација опреме у области електроенергетике (UPS, DC, DEA) на 11 локација. Завршено је и извођење радова на електроенергетској и телекомуникационој инфраструктури око ПСС Тиват. Завршена је израда техничке документације за адаптацију TS 10/0.4 kV у оквиру електроенергетске станице ЦКЛ Београд, на основу које је расписана јавна набавка радова на адаптацији и крајем 2018. године је закључен уговор за извођење предметних радова.

Завршена је израда техничке спецификације и конкурсне документације за набавку и инсталацију Mode S MSSR и PSR радарских система на локацији Бесна Кобила и локацији Terminal Area Radar Београд и јавни позив за набавку предметних система је објављен крајем 2018. године.

Сprovedена је набавка услуге израде техничке документације за потребе Terminal Area Radar Београд и приводне инфраструктуре и предвиђено је да се реализација предметног уговора заврши у току 2019. године.

Током 2018. године успешно је завршена и реконструкција радарске станице Ковиона, која је започета током 2017. године.

Међутим, забележена су и одређена кашњења у предвиђеним роковима за реализацију одређених активности због екстерних фактора, у следећим случајевима:

1. Инсталација опреме у оквиру пројекта имплементације SMATSA IP мреже за пренос сервиса контроле летења (говора и података) је завршена, али само онај

део који се односио на прву фазу пројекта. Пријем на локацији (SAT) у оквиру прве фазе пројекта није реализован до краја 2018. године, као што је планирано, због тога што у предвиђеним роковима нису отклоњени проблеми откривени током фабричког пријема и није постигнута адекватна стабилност и припремљеност дела мреже за спровођење SAT теста. Констатовано је кашњење у реализацији прве фазе пројекта од 210 дана, а крајем године постало је евидентно да ће, поред овог, постојати и додатно кашњење у реализацији и прве и друге фазе пројекта. Без обзира на наведена кашњења у реализацији појединих фаза предвиђено је да комплетан пројекат буде завршен у оквиру уговорног рока.

2. Техничка документација за унапређење телекомуникационе и електроенергетске инфраструктуре у зони ПСС АКЛ Батајница која је била предмет Уговора закљученог 08. августа 2016. године, усвојена је 28. децембра 2017. године. Извођење предметних радова специфицираних усвојеном техничком документацијом није започето током 2018. године, будући да са Војском Србије нису формално решена питања власништва над инфраструктуром која би била изграђена на земљишту у власништву Министарства одбране. Из тог разлога је реализација активности умерена на период од 2022. до 2024. године како би се утврдило обострано прихватљиво решење.
3. Израда техничке документације за изградњу радарске станице и пратеће инфраструктуре на локацији Врсута, за потребе инсталације радарског система (SSR) у циљу унапређења радарског прекривања југозападног простора надлежности SMATSA доо, умерена је за почетак 2019. године, будући да су

имовинско-правни односи решени тек крајем 2018. године.

4.1.3 Унапређење AIS услуга

Пружање ваздухопловних података неопходних за безбедну, редовну и експедитивну ваздушну пловидбу обезбеђују се путем услуга ваздухопловног информисања (AIS – Aeronautical Information Services).

Процеси ваздухопловног информисања усклађени су с међународним стандардима и препорученом праксом садржаном у заједничким захтевима Јединственог европског неба.

Када је реч о унапређењу ваздухопловних података, током 2018. израђени су предлози споразума о достављању и објављивању ваздухопловних података између AIS-а и следећих извора података: Јавно предузеће Аеродроми Црне Горе АД као оператером аеродрома Подгорица и Тиват, Ратно ваздухопловство и противваздухопловна одбрана Републике Србије као извором података за MIL AIP Србија и оператера аеродрома Батајница и Краљево, Ратно ваздухопловство и противваздухопловна одбрана Црне Горе, као извора података за будућу израду MIL AIP Crna Gora, SMATSA Ваздухопловна академија као оператера аеродрома Вршац. У току је израда споразума са преосталим изворима података.

У јулу 2018. године, представници SMATSA доо имали су учешће на Међународној ICAO EUR/NAT/MID радионици посвећеној новим верзијама ICAO докумената из домена AIS. На овој радионици закључено је да планирање и примена нових стандарда и препоручене праксе захтева интензивну координацију између субјеката на међународном и националном нивоу. Државе ће морати да изврше ревизију одступања у односу на ICAO SARPs у

Анексима 4 и 15, што у случају Републике Србије подразумева и измене домаћих прописа којима су преузети ICAO SARPs (Закон о ваздушном саобраћају – дефиниције и појмови, Правилник о аеродромима, Правилник о ваздушном информисању).

Када је у питању набавка услуге одржавања софтвера за EAD неопходно је било обезбедити одржавање према одговарајућој спецификацији за наредне три године. Како на пружање ове услуге има искључиво право само понуђач FREQUENTIS, уз одобрење Управе за јавне набавке извршено је изузеће и успешно завршен преговарачки поступак.

У октобру 2018. године је забележено учешће на првој Радионици FREQUENTIS AIM Roadmap. Радионица је организована са циљем разматрања будућих стратегија и нових изазова који ће се јавити у наредним годинама (2019 - 2022) везано за транзицију са AIS на AIM.

4.1.4 Унапређење MET услуга

У циљу унапређења безбедности, редовности и експедитивности ваздушне пловидбе, SMATSA доо обезбеђује ваздухопловне метеоролошке услуге у складу с националним и међународним стандардима и регулативама.

Заједно с регионалним пружаоцима услуга у ваздушној пловидби, SMATSA доо је у 2018. години активно учествовала у реализацији eGAFOR пројекта. Током рада на Пројекту eGAFOR организовано је више формалних састанака са корисницима у Републици Србији и Црној Гори. Током ових састанака дефинисана је стварна мрежа рута за летове на малим висинама за које ће се израђивати продукт eGAFOR. У току прошле године, рађено је на следећим активностима у оквиру овог пројекта:

1. Дефинисање MET елемената који ће се прогнозирају у eGAFOR;
2. Дефинисање садржаја и презентације eGAFOR;
3. Дефинисање критеријума за прогнозирање појединих MET елемената;
4. Дефинисање појмова;
5. Дефинисање мреже рута;
6. Дефинисање протокола за издавање eGAFOR у циљу хармонизације продукта;
7. Дефинисање Web интерфејса на енглеском језику за заједничко креирање eGAFOR, и
8. Дефинисање eGAFOR корисничког приказа.

Током 2018. године, представници SMATSA доо учествовали су и на више међународних скупова попут Састанака метеоролошке групе (METG) и Међународне изложбе произвођача метеоролошке опреме (Meteorological Technology World Expo 2018). У директним

контактима са другим пружаоцима метеоролошких услуга и произвођачима метеоролошке опреме добијене су смернице будућег развоја ове области, као и информације о технолошки најсавременијој опреми и софтверима чија набавка је планирана у наредним годинама.

У оквиру модернизације и аутоматизације ваздухопловних метеоролошких осматрања, током 2018. године је урађено следеће:

- извршена је набавка и инсталација ласерских силومتара и мерача видљивости на свим локацијама, укључујући и аеродром Тиват;
- у потпуности је реализована набавка и инсталација нове ЕЕ и ТК инфраструктуре током изградње новог MET круга у АКЛ Тиват.

Када је у питању процес прогнозирања и давања упозорења, извршена је замена софтвера и хардвера за прогностичке радне станице.

4.2 Унапређење сарадње са релевантним организацијама, регулаторним телима и државним органима

Имплементација одговарајућих регулатива, политика и технолошких решења од значаја за пословање SMATSA доо се спроводе континуирано. Јачање партнерских односа и унапређење сарадње са релевантним организацијама и корисницима услуга SMATSA доо је процес који захтева константно унапређење.

4.3 Развој конкурентних комерцијалних услуга

4.3.1 Калибража ЗРНС из ваздуха

Захваљујући савременој опреми и стручном кадру, SMATSA доо поседује све неопходне ресурсе за пружање услуге калибраже земаљских радио-навигационих средстава (ЗРНС) из ваздуха, вршење провера летних процедура, као и за пружање услуге испитивања која се односе на одабир локације за постављање новог ЗРНС-а. У ту сврху се користи модеран ваздухоплов Hawker Beechcraft King Air 350 са уграђеном опремом за калибражу (AD-AFIS-260) који SMATSA доо користи за сопствене потребе, али и пружа услуге екстерним корисницима.

Услуге се пружају у складу са захтевима и препорукама који су дефинисани у документима Међународне организације за цивилну авијацију (International Civil Aviation Organization - ICAO) – Annex 10, Annex 14 и Doc 8071.

У 2018. години извршене су редовне и ванредне калибраже и валидације процедура из ваздуха по основу закључених уговора. Остварено је укупно 421 часова налета, од чега 298 сата у иностранству док је 123 сати калибраже остварено у Србији и Црној Гори.

4.3.2 Центар за обуку ANS особља

Центар за обуку ANS особља је овлашћени центар за школовање и усавршавање контролора летења, ваздухопловно-техничког и ваздухопловно-метеоролошког особља. Програми обуке усклађени су са захтевима ESARR, националном и међународном регулативом, као и са ICAO стандардима.

Центар за обуку ANS особља, осим школовања за сопствене потребе, пружа услуге обуке и екстерним корисницима, и то како организацијама, тако и појединцима.

Најзначајније обуке реализоване у 2018. години, у складу с Планом извођења обука у Центру за обуку ANS особља, приказане су у наредној табели.

Табела 2. Степен реализације обука у оквиру Центра за обуку ANS особља у 2018. години

Назив обуке	Степен реализације и образложење
Почетна обука контролора летења (Initial Training). Број обука 8, број полазника 60.	Почетна обука (Initial Training) реализована је са 89%. У оквиру ове врсте обука нису реализоване четири обуке везане за пријем нове националне класе контролора летења које су планиране од стране Сектора за обуку ваздухопловног особља током пролећа 2018. године. Нова класа контролора летења планирана је за 2019. годину.
Обука у јединици контроле летења (Unit Training). Број обука 4, број полазника 12.	Обука у јединици контроле летења (Unit Training) реализована је са 100%.
Континуирана обука (Continuation & Development Refresher Training). Број обука 21, број полазника 187.	Континуирана обука (Continuation & Development Refresher Training) реализована је са 100%.
Обука ваздухопловно-техничког особља контроле летења (ATSEP Training). Број обука 3, број полазника 15.	Обука ваздухопловно-метеоролошког особља реализована је са 100%.
Обука ваздухопловно-метеоролошког особља (MET Training). Број обука 2, број полазника 6.	Обука ваздухопловно - метеоролошког особља реализована је са 100%.
Остале обуке (припрема и процена путем ТЕА теста; Обука ПВЛ за рад у Одељењу за контролу, заштиту и алокацију ВП; Радионица освежења знања за ИТО (инструкторе теоријске обуке); Радионица освежења знања за наставак школовања у оперативној јединици; Обука псеудо-пилота; Додатна обука након претходне процене стручности; Практична настава за ученике Ваздухопловне академије). Број обука 8, број полазника 171.	Остале обуке реализоване су са повећањем од 267%. У оквиру ове врсте обука реализовано је, претходно непланираних, 5 обука и то: <ul style="list-style-type: none"> ○ Радионица освежења знања за наставак школовања у оперативној јединици контроле летења, II групе, III СФ класе КЛ; ○ Додатна обука потребна за наставак школовања; ○ Тестирање претходне процене стручности за наставак школовања за стицање ACS овлашћења 3 полазника обуке из Р. Македоније; ○ Практична настава за ученике Ваздухопловне академије; и ○ Обука псеудо-пилота за 5 полазника обуке (у току).
Обука за посебна овлашћења (Development Training). Број обука 0, број полазника 0.	Обука за посебна овлашћења (Development Training) није реализована, због оперативног анагажовања контролора летења.

4.3.2.1 Обуке у оперативним јединицама контроле летења

Поред обука које су реализоване у Центру за обуку ANS особља, током 2018. године спроведене су и обуке у оперативним јединицама, како је представљено у табели.

Табела 3. Обуке у оперативним јединицама контроле летења у 2018. години

Назив обуке	Степен реализације и образложење
Обука за стицање ACS LYBA овлашћења (ЦКЛ Београд)	8 кандидата, успешност 37,5%
Обука за стицање ADI-GMC/AIR овлашћења (АКЛ Београд)	10 кандидата, успешност 90%
Обука за стицање APS-SRA/PAR LYBT овлашћење (АКЛ Батајница)	3 кандидата, успешност 100%
Обука за стицање ADI-TWR LYBT овлашћења (АКЛ Батајница)	5 кандидата, успешност 100%
Обука за стицање APS-PAR/SRA LYKV овлашћења (АКЛ Краљево)	2 кандидата, успешност 100%
Обука за стицање APP LYVR овлашћења (АКЛ Вршац)	2 кандидата, успешност 100%
Обука за стицање ADI-TWR LYVR овлашћења (АКЛ Вршац)	2 кандидата, успешност 100%
Обука за стицање ADI-TWR LYPG овлашћења (АКЛ Подгорица)	7 кандидата, успешност 100%

4.3.3 SMATSA Ваздухопловна академија

SMATSA Ваздухопловна академија је у редовним и допунским обукама у 2018. години реализовала 31.207 часова теоријске наставе, што је за 5,78% више од планираног броја часова. Реализовани број сати налета у 2018. години износио је 5.218 сати, што је за 19% мање у односу на план, односно за око 22% мање у односу на број сати који је реализован у 2017. години. У 2018. години, SMATSA Ваздухопловну академију уписао је 51 кандидат, док је током целе године константно било присутно 134 кандидата.

Разлика у оствареном и планираном налету настала је услед напуштања

SMATSA Ваздухопловне академије четири инструктора летачке обуке, слабе присутности кандидата на летачкој обуци и лоше метео ситуације.

Нови свеобухватни софтвер омогућио је комплетно дигитално вођење процеса теоријске обуке (електронски дневници, вођење присутности), практичне обуке (дигитални налози за лет, дигитални планови лета и обрасци итд.) и финансијског сегмента.

Програм теоријске обуке допуњен је програмом који оспособљава кандидате да успешно савладају део теоријског испита који се односи на PBN - Performance Based Navigation.

У складу с пословном политиком SMATSA доо о пружању услуга одржавања и хангарисања ваздухоплова трећим лицима, током године су потписани следећи уговори:

1. Уговор о одржавању ваздухоплова са Hamed-Mohamed-AhmedMirghani, BiH, Tuzla;
2. Уговор о одржавању ваздухоплова са GENERAL AVIATION APPLICATIONS-3D S.A.;
3. Уговор о хангарисању ваздухоплова са NEW AGE INVESTMENTS CO, и
4. Уговор за сервисирање авиона који су купљени од JAT-а FLYCOOP-KFT.

4.3.4 Развој конкурентних комерцијалних услуга у ваздушној пловидби

Успешна имплементација иницијативе Слободног коришћења рута у заједничком ваздушном простору југоисточне Европе

(SECSI FRA), још једна је од потврда успешне сарадње SMATSA доо са другим пружаоцима услуга у ваздушној пловидби.

Применом SECSI FRA иницијативе у заједничком ваздушном простору пет пружалаца услуга у ваздушној пловидби у шест држава југоисточне Европе, испуњен је циљ Европске комисије у погледу имплементације Слободног коришћења рута, док је могућност планирања и реализације летова директним (најкраћим) путањама допринела значајним уштедама корисницима ваздушног простора

Током 2018. године SMATSA доо је наставила успешну сарадњу у оквиру Gate One иницијативе, али и програма SESAR 2020, у коме као придружени члан даје допринос развоју технолошког аспекта политике Јединственог европског неба.

Остваривање предуслова за пружање услуге израде навигационих поступака (PANS-OPS) и сродних консултантских услуга трећим лицима, завршено је и пре планираног рока у 2018. години, уз спровођење свих потребних активности за валидацију софтвера за помоћ при изради навигационих поступака.

4.4 Унапређење друштвене одговорности и заштита животне средине

Крајем маја 2018. године, интегрисана је екстерна надзорна провера система менаџмента квалитетом (QMS) и система менаџмента животном средином (EMS) у складу са стандардима ISO 9001:2015 и ISO 14001:2015.

Након успешне интегрисане надзорне провере од стране сертификационе куће SGS Београд доо на локацијама SMATSA Training Center (QMS), АКЛ Београд (ATS, AIS, као и EMS у Калибражи), Централни магацин (EMS у GEN), АКЛ Ниш (ATS, CNS,

MET, AIS, EMS) и АКЛ Краљево (ATS, CNS, MET, AIS, EMS) издат је сертификат према новој верзији стандарда ISO 9001:2015 и потврђено важење сертификата ISO 14001:2015.

Одељење QMS је извршило набавку услуге и пружило подршку у организовању и одржавању курса „Overview of Regulation (EU) 2017/373“ (одржао предавач из Eurocontrol IANS) за 48 запослених из различитих пословних домена SMATSA доо.

Координација активности попуњавања Листа усаглашености на нивоу SMATSA доо и припрема за ICAO стандардизациону верификациону проверу у Црној Гори обављена је у периоду од октобра до новембра 2018. године.

Припрема захтева и документације у области заштите животне средине ради проширења јединствене апликације „Антене“ за евиденцију CNS уређаја са подацима везаним за мерење нејонизујућег зрачења у животној средини, извршена је у новембру и децембру 2018. године.

Октобар и новембар 2018. године, обележили су успостављање активности на праћењу нивоа јонизујућег зрачења са слетних радара који се користе на војним аеродромима на локацијама у АКЛ Краљево и АКЛ Батајница где су у употреби су два слетна радара „Марк V“ који у склопу опреме садрже затворене изворе јонизујућег зрачења. С обзиром да су оба радара у примени, према законским захтевима потребно је да се измери еквивалента доза зрачења у околини уређаја и да се изради програм заштите од јонизујућег зрачења.

У току 2018. године, унапређени су поступци управљања отпадом и сходно томе ажурирани су планови управљања отпадом кроз следећа документа:

1. EMS.PLN.002 - План управљања отпадом за локације SMATSA на територији Републике Србије

2. EMS.PLN.003 - План управљања отпадом за локације SMATSA на територији Црне Горе где је урађено ажурирање документације у односу на законске рокове.

Проширењем постојеће апликације за евиденцију података о CNS уређајима и системима где се прикупљају сви неопходни подаци који су у вези са документацијом у области заштите животне средине, а за које се раде мерења нејонизујућег зрачења, су комплетирани. На основу те евиденције података за сваки уређај, у неком наредном периоду биће познате зоне повећане осетљивости, као и резултати мерења нејонизујућег зрачења унутар испитне зоне и изван контролисаних зоне (у животној средини).

Спровођење пројеката из области заштите животне средине (EMS), а у циљу усклађивања са законским захтевима, као што је реконструкција постројења за пречишћавање отпадних вода, одложено је за 2019. годину (усвојено у оквиру Плана набавки за 2019. годину).

Када су у питању постојеће АТМ иницијативе у области заштите животне средине, све су праћене и усклађене на основу публикованих података у оквиру LSSIP плана за Србију и Годишњег извештаја о пословању, а за наредну годину је одложено формирање Радне групе која ће координисати прикупљање и обраду иницијатива и података.

4.5 Унапређење система управљања безбедношћу

У 2018. години настављен је развој Система управљања безбедношћу у складу са захтевима и препорукама домаћег и

међународног законодавства и препознатим, односно прихваћеним

добрим праксама других пружалаца услуга у ваздушном саобраћају.

Активности SMATSA доо у том домену које су обележиле претходну годину, а важне за систем повећања безбедности ваздушног саобраћаја, су:

1. Организовање Регионалног састанка у Београду, у циљу повећања безбедности ваздушног саобраћаја, на коме су учествовали представници Македоније, Хрватске, Словеније, Босне и Херцеговине. Састанак је организовало Одељење за безбедност ваздушног саобраћаја у циљу размене искустава са колегама из окружења на пословима управљања безбедношћу, средином маја 2018. године.
2. Одржавање обуке Just Culture у Подгорици (Црна Гора), 24. априла 2018. године, уз презентацију Austrocontrol-а на тему Just Culture која је наишла на позитивне утиске и размену искуства са колегама из региона.

3. Присуствовање састанку ASMT User Group у Виљнусу у Литванији крајем априла 2018. године, обзиром да је SMATSA доо корисник ASMT алата за идентификацију догађаја.
4. У мају 2018. године у седишту EUROCONTROL, одржан је један од периодичних састанака Safety Team (представници свих ANSP) Европе.
5. Ангажовање у седишту EUROCONTROL у Бриселу, путем Secondment Agreement-а у периоду од 01. августа 2018. до 01. фебруара 2019. године на EVAIR пројекту са следећим активностима: прикупљање АТМ догађаја, унос података у EVAIR базе, статистичка обрада података, припрема материјала за EVAIR Safety Bulletins користећи специфичне алате за анализе догађаја TOKAI, INCAS, ASMIT. Стечена знања запослени су по повратку из Eurocontrol-а применили у свакодневним активностима одељења за безбедност ваздушног саобраћаја.

4.6 Унапређење успешности система организације и управљања ресурсима

Пројектовање информационог система SMATSA доо, анализа пословних процеса и пословања на нивоу стратешког планирања биле су кључне активности у погледу унапређења успешности система организације и управљања ресурсима SMATSA доо.

У току 2018. године започета је реализација пројекта електронске писарнице и система управљања документима, као прве фазе израде новог информационог система SMATSA доо.

У циљу извршења анализе пословних процеса и унапређења пословања SMATSA доо извршено је и усаглашавање свих пословних процеса и документације са новом верзијом стандарда ISO 9001:2015 закључно са мајем 2018. године. Након овог процеса, извршена је редовна годишња надзорна провера сертификационе куће SGS Београд доо и издат је нови сертификат ISO 9001:2015.

4.7 Развој и унапређење људског потенцијала

Активности које су реализоване у посматраном периоду, током 2018. године, у делу развоја и унапређења људског потенцијала кроз системско успостављање развоја каријере, обележили су стварање предуслова остваривања циљева дефинисаних пословном стратегијом кроз процес систематизације радних места, континуираног процеса доношења потребних и адекватних организационих докумената, унапређење описа радних места/организационих јединица, израда нових каталога радних места. Нови Правилник о организацији и систематизацији послова у Контроли летења Србије и Црне Горе SMATSA доо Београд, ОУ/ДИР-235/28, ступио је на снагу 21.12.2018. године.

Извршена је детаљна анализа знања и вештина које су потребне за кључне позиције за развој пословања SMATSA доо уз усклађивање са Законом о образовању (номенклатура занимања) и унапређење описа послова. По том питању, ангажован је екстерни консултант који је спровео процес дефинисања „профила извршиоца и потребних услова“ по радним местима у складу са новим Правилником о организацији и систематизацији послова. Спроведен је и процес измена и допуна описа послова у оквиру документа HUM.ORG.KAT.002 – Каталог послова и радних места, верзија 5.0, HUM.00-235/30 од 21.12.2018. године.

4.8 Показатељи ефикасности пословања

4.8.1 Показатељи и циљеви у односу на Шему оствареног учинка

4.8.1.1 Безбедност

Оцена и праћење нивоа безбедности у систему SMATSA доо заснива се на праћењу безбедносних индикатора у различитим деловима система.

Праћење стања система управљања безбедношћу пружаоца услуга у ваздушној пловидби заснива се на праћењу безбедносних индикатора (SMS индикатори) дефинисаних у оквиру Шеме оствареног учинка у другом референтном периоду, којима се оцењује:

1. Ефикасност система управљања безбедношћу;
2. Ниво употребе RAT методологије и

3. Ниво примене културе правичности и поверења (Just Culture).

С обзиром на то да регулатива која се односи на Шему оствареног учинка још увек није обавезујућа за Републику Србију и Црну Гору, SMS индикатори прате се добровољно у циљу припреме за имплементацију регулативе у правни систем која се очекује у наредном периоду.

Праћење ових индикатора од стране SMATSA подразумева годишњу анализу EASA процене стања базиране на информацијама које SMATSA доставља путем стандардизованих упитника. На основу резултата EASA процене, SMATSA доо предузима одговарајуће корективне мере.

Табела 4. Циљане и остварене вредности SMS индикатора по захтеву ДЦВ за 2018. годину

Група SMS индикатора	Остварен ниво безбедности
I.1. Ефективност система управљања безбедношћу <i>SMS Effectiveness</i>	1. Управљање политиком безбедности и безбедносним циљевима: D 2. Управљање безбедносним ризицима: D 3. Безбедносне гаранције: D 4. Унапређење безбедности: D 5. Безбедносна култура: B
I.2. Ниво употребе RAT методологије <i>Application of RAT Methodology</i>	1. Нарушавање безбедног раздвајања ваздухоплова: RAT A1 2. Неовлашћени улазак на ПСС: RAT C3, RAT E2, RAT E3, RAT E5. 3. ATM специфични догађаји: <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Ability to provide safe but degraded ATM services:</i> RAT C5x4, RAT C4x1. ▪ <i>No effect on ATM services:</i> RAT E5x3
I.3. Ниво примене културе правичности и поверења <i>Application Just Culture</i>	C

Табела 5. Циљане и остварене вредности SMS индикатора по захтеву АЦВ за 2018. годину

Ефективност SMS система пружаоца услуга у ваздушној пловидби (Група SMS индикатора)		Прихватљив ниво сигурности	Испуњен/није испуњен прихватљив ниво сигурности
SI.1	Ефективност система управљања сигурношћу <i>SMS Effectiveness</i>	ИСПУЊЕН ЗА 2017. (за 2018. се ради током 2019. године) НЕМА ПРОПИСАНИХ УПОРЕДНИХ ВРЕДНОСТИ	1. Управљање политиком безбедности и безбедносним циљевима: D 2. Управљање безбедносним ризицима: D 3. Безбедносне гаранције: D 4. Унапређење безбедности: D 5. Безбедносна култура: B
SI.2	Ниво употребе RAT методологије <i>Application of RAT Methodology</i>	НЕМА ПРОПИСАНИХ УПОРЕДНИХ ВРЕДНОСТИ ЗА 2018. ГОДИНУ	1. Нарушавање сигурног раздвајања ваздухоплова: Није било пријављених догађаја 2. Неовлашћени улазак на ПСС: Није било пријављених догађаја 3. Догађаји специфични за АТМ: <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Ability to provide safe but degraded ATM services: C5x1, C4x1</i> ▪ <i>Partial inability to provide safe ATM services: B5x1</i> ▪ <i>Not determined: D5x5</i> (100% примењен RAT за догађаје за које је поднета пријава)
SI.3	Ниво примењене културе правичности и поверења <i>Application Just Culture</i>	НЕМА ПРОПИСАНИХ УПОРЕДНИХ ВРЕДНОСТИ ЗА 2018. ГОДИНУ	C

Осим тога, ефикасност система управљања безбедношћу оцењује се на бази безбедносних индикатора које су на националном нивоу прописале ваздухопловне власти (ДЦВ и АЦВ). Безбедносни индикатори анализирају се на годишњем нивоу, а резултати за 2018. годину представљени су у табели.

Табела 6. Циљане и остварене вредности индикатора безбедности по захтеву ДЦВ за 2018. годину

Група АТМ индикатора (догађаји с директним АТМ учешћем)		Прихватљив ниво безбедности	Остварене вредности
I.4	Број удеса/несрећа с уделом АТМ-а <i>ATM caused Accidents</i>	0,00377	0 несрећа са уделом АТМ
I.5	Број озбиљних незгода с уделом АТМ-а <i>ATM caused Serious Incidents</i>	3	1 озбиљна незгода са уделом АТМ
I.6	Број битних незгода с уделом АТМ-а <i>ATM caused Major Incidents</i>	37	5 битних незгода са уделом АТМ
Група CNS индикатора (АТМ специфични/посебни ванредни догађаји)		Прихватљив ниво безбедности	Остварене вредности
I.7	Број отказа DPS	<8 догађаја (кварова) годишње	просечно 0,66 кварова годишње
I.8	Укупно трајање прекида рада SSR радарских станица	<500 минута годишње	вредност индикатора је 9,25 минута
I.9	Укупно трајање прекида рада PSR радарских станица	<2.000 минута годишње	вредност индикатора је 86,21 минута
I.10	MTBO-средње време између отказа LOC ILS-а 12 (CAT III)	>4.500 часова годишње	није било отказа –MTBO[h]=/
I.11	MTBO-средње време између отказа LOC ILS-а 30 (CAT I)	>1.500 часова годишње	није било отказа –MTBO[h]=/
I.12	Број губитака или деградација једне радне фреквенције или више радних фреквенција	<50 догађаја годишње	просечно 9,66 прекида сервиса на годишњем нивоу
Група циљаних индикатора		Прихватљив ниво безбедности	Остварене вредности
I.15	Догађаји који се односе на сударе Collisions related (<i>MID-AIR, on the ground between acf/ vehicle/ person/ obstruction</i>)		трогодишњи просек 0
I.16	Догађаји који се односе на раздвајање ваздухоплова Separation related (<i>Separation minima infringement, Inadequate separation</i>)	Прати се кретање у односу на прошлогодишњу вредност	трогодишњи просек 3,67
I.17	Догађаји који се односе на безбедност на ПСС Runway related (<i>Runway excursion, Runway Incursion where avoiding action was necessary/ not necessary</i>)		трогодишњи просек 3,33

I.18	<p>Догађаји који се односе на одступања ваздухоплова Aircraft deviations related (<i>Acf deviation from ATC clearance, Acf deviation from applicable ATM regulation, Acf deviations from applicable published ATM procedures, Deviations from aircraft ATM-related equipment carriage and operations, as mandated in applicable regulation(s)</i>)</p>	трогодишњи просек 15,33
I.19	<p>Догађаји који се односе на висину ваздухоплова у лету Altitude related (<i>Level Bust LB, Controlled Flights Into Terrain/CFIT, Near Controlled Flight Into Terrain/CFIT</i>)</p>	трогодишњи просек 1,00
I.20	<p>Догађаји који се односе на неадекватну употребу ваздушног простора Unauthorised penetration of airspace related</p>	трогодишњи просек 15,33
I.21	<p>Догађаји са који се односе на изостанак или неадекватну комуникацију пилот–контролор Communication related (<i>Prolonged Loss of Communication/PLOC, inadequate usage of phraseology, language issues</i>)</p>	трогодишњи просек 6,67
I.22	<p>Догађаји који се односе на губитак контроле над ваздухопловом Loss of control in flight related (<i>MET conditions, Wake turbulence...</i>)</p>	0
I.23	<p>Догађаји који се односе на остале услуге пружаоца услуга у ваздушној пловидби Other (<i>Other services within ANSP, like AIS, SEC and other</i>)</p>	148,67

Прати се кретање у односу на прошлoгодишњу вредност

Табела 7. Циљане и остварене вредности сигурносних индикатора по захтеву АЦВ за 2018. годину

Догађаји с директним АТМ учешћем (група АТМ индикатора)		Прихватљив ниво сигурности	Остварене вредности (испуњен/није испуњен прихватљивниво сигурности)
SI.4	Број несрећа с уделом АТМ-а <i>ATM caused Accidents</i>	0,00377	0 несрећа с уделом АТМ-а
SI.5	Број озбиљних незгода с уделом АТМ-а <i>ATM caused Serious Incidents</i>	3	0 озбиљних незгода с уделом АТМ-а
SI.6	Број битних незгода с уделом АТМ-а <i>ATM caused Major Incidents</i>	37	0 битних незгода с уделом АТМ-а
АТМ специфични/посебни ванредни догађаји (група CNS индикатора)		Прихватљив ниво безбедности	Остварене вредности (испуњен/није испуњен прихватљивниво сигурности)
SI.7	Доступност комуникацијске функције	< 50 губитака сервиса на годишњем нивоу	ИСПУЊЕН 2 губитка сервиса на годишњем нивоу
SI.8	Доступност надзорне функције рада SSR радарских станица	<500 минута годишње	ИСПУЊЕН (Ковиона:0,66 минута Муртеница: 6,61 минут Кошевац: без прекида Српска Гора: без прекида)
SI.9	Доступност надзорне функције рада PSR радарских станица	<2.000 минута годишње	ИСПУЊЕН (Ковиона:3,61 минута Муртеница:47,95 минута Српска Гора: 283,13)
SI.10	Доступност функција за обраду података и дистрибуцију	< 8 отказа годишње	ИСПУЊЕН 0 кварова
SI.11	Доступност навигацијске функције LOC 36 (CAT I) на LYPG	>1.500 часова годишње	ИСПУЊЕН није било отказа – МТВО[h]= /
SI.12	Доступност навигацијске функције LOC TIV	>1.500 часова годишње	ИСПУЊЕН није било отказа – МТВО[h]= /
SI.13	Доступност енергетских система	>0,9999% на годишњем нивоу	ИСПУЊЕН (није било потпуно прекида електроенергетског напајања оперативних уређаја)
SI.14	Угрожавање безбедности АТМ система	не утврђују се прихватљиве вредности	ПРАТИ СЕ није било догађаја који су угрозили безбедност АТМ система

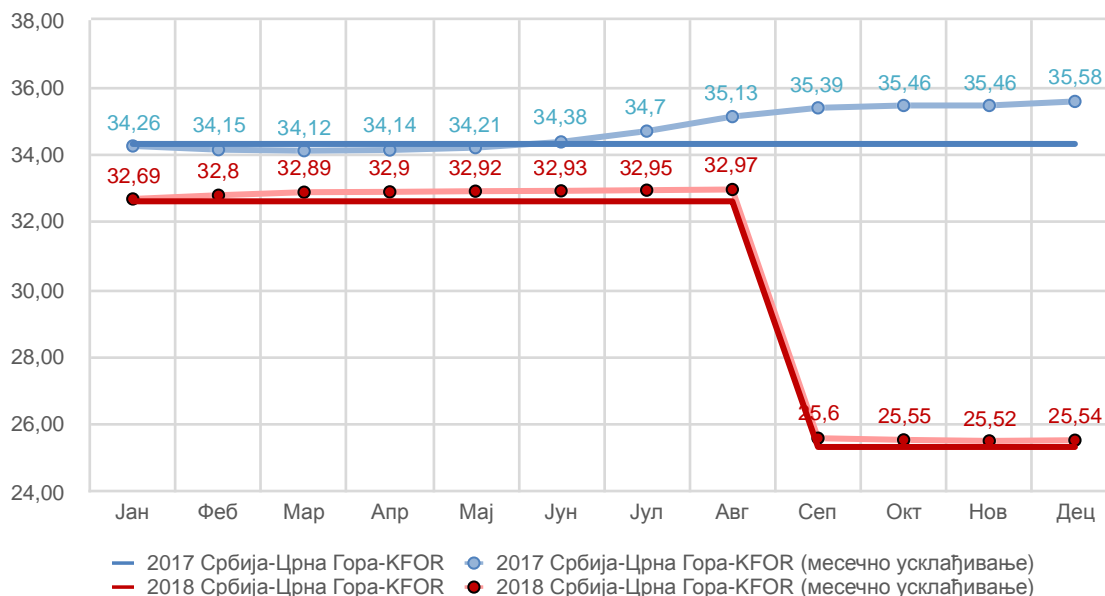
4.8.1.2 Трошковна ефикасност

Јединица рутне накнаде за зону наплате „Србија-Црна Гора-КФОР“ за 2018. годину одобрена је и усвојена на седници Проширене комисије (Enlarged Committee) EUROCONTROL одржаној у новембру 2017. године. Одлуком Проширене комисије бр. 148 од 01.12.2017. године (Прилог 2) утврђена је висина јединице рутне накнаде од 32,62 ЕУП (National Unit Rate), односно 32,75 ЕУП (Global Unit Rate) која укључује административну таксу EUROCONTROL.

У мају 2018. године HungaroControl/KFOR је покренуо иницијативу за корекцију висине јединице рутне накнаде за зону наплате „Србија-Црна Гора-КФОР“ за 2018. годину, а у циљу ранијег враћања више примљених прихода по основу рутних накнада у односу на планирану динамику (over-recovery).

Одлуком Eurocontrol Проширене комисије бр. 152 од 21.09.2018. године (Прилог 3) утврђено је смањење јединице рутне накнаде на 25,34 ЕУП (National Unit Rate), односно 25,47 ЕУП (Global Unit Rate), које је ступило на снагу 1. септембра 2018. године.

Усклађивањем вредности јединице рутне накнаде које се врши на месечном нивоу у односу на кретање курса националне валуте у 2018. години добијена је просечна вредност јединице рутне накнаде од 30,44 ЕУП (National Unit Rate), што је 12% ниже од просечне вредности из 2017. године. Вредности месечно усклађиване јединичне цене рутне накнаде током 2017. и 2018. године за зону наплате „Србија-Црна Гора-КФОР“ приказани су графички на Слици 15.

Слика 15. Јединица рутне накнаде за зону наплате „Србија-Црна Гора-КФОР“ у 2017. и 2018. години

Утврђена јединична вредност рутне накнаде која је припадала искључиво делу SMATSA доо, у првих осам месеци 2018. године износила је око 27,07 ЕУП. Након извршене корекције јединице рутне накнаде у зони наплате „Србија-Црна Гора-КФОР“ од септембра 2018. године, део јединице рутне накнаде који припада SMATSA доо смањен је на 22,28 ЕУП. Кретање вредности дела јединице рутне накнаде који припада SMATSA доо на месечном нивоу током 2018. године представљене су на Слици 16.

Слика 16. Јединица рутне накнаде за SMATSA доо у 2017. и 2018. години

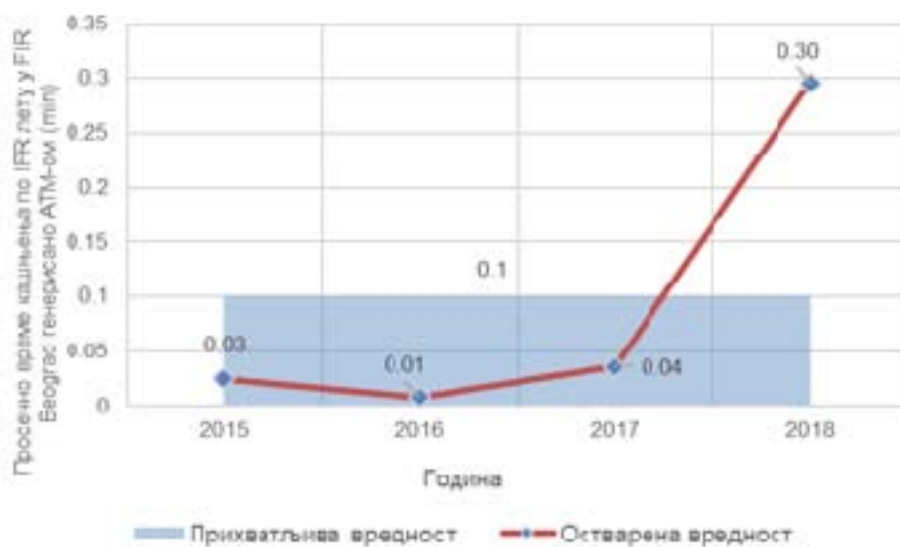
4.8.1.3 Капацитет

Индикатор капацитета оцењује ефикасност пружања услуге у простору надлежности пружаоца услуга у ваздушној пловидби. Ефикасност се оцењује на основу просечног времена кашњења по IFR лету у FIR Београд генерисаног ATM-ом. У оквиру документа „European Network Operations Plan 2015–2019” дефинисана је вредност кашњења за SMATSA доо која износи мање од 0,1 минута по лету. Индикатори капацитета и њихове прихватљиве вредности, ваздухопловне власти Републике Србије су такође дефинисале и на националном нивоу.

Прихватљива и остварена вредност индикатора капацитета за 2018. годину наведена је у наредној табели.

Табела 8. Вредност индикатора капацитета у 2018. години 3

Индикатор капацитета	Прихватљива вредност	Остварена вредност
Просечно време кашњења по IFR лету у FIR Београд генерисано ATM-ом	<0,1 минут/ IFR лету	0,3 минута/ IFR лету

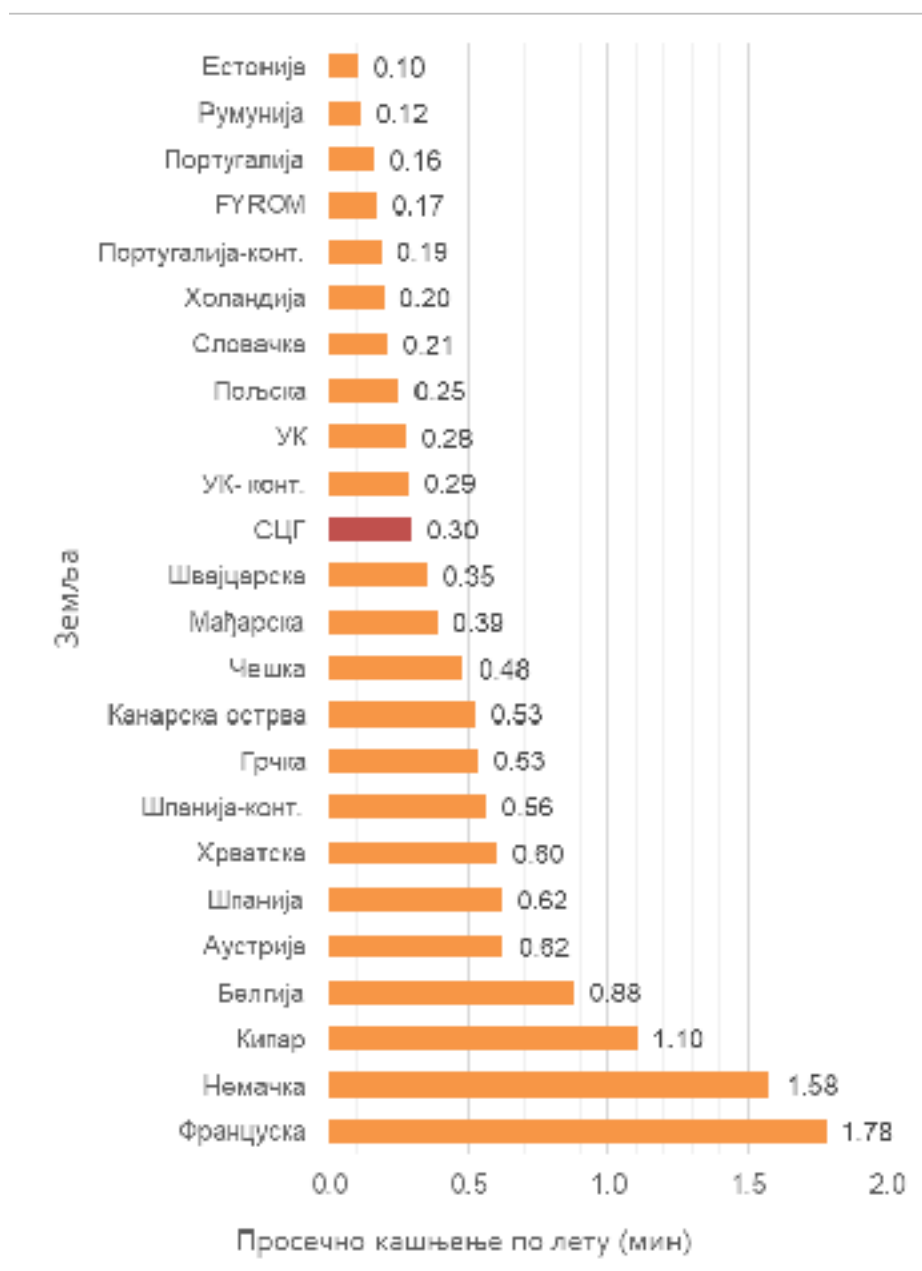

Слика 17. Просечно време кашњења по IFR лету у FIR Београд генерисано АТМ-ом у периоду од 2015. до 2018. године

На кашњење у 2018. години су првенствено утицали изразито неповољни метеоролошки услови током летњих месеци, на основу чега је генерисано 158.516 минута кашњења.

На наредној слици су приказане земље које су у 2018. години генерисале кашњења већа од 0.1 минут по лету.

Слика 18. Просечно време кашњења по IFR лету генерисано АТМ-ом у 2018. години по земљама

4.8.1.4 Заштита животне средине

Ниво заштите животне средине оцењује се на бази просечне ефикасности хоризонталног лета, индикатора препознатог у уредбама које се тичу Шеме оствареног учинка, у оквиру регулативе Јединственог европског неба. У другом референтном периоду (2015–2019) циљне вредности индикатора дефинисане су на следећи начин:

1. индикатор одступања стварне путање лета у односу на путању по великом кругу (KEA - *Key performance Environment indicator based on Actual trajectory*). Просечна ефикасност хоризонталног лета до 2019. године представља одступање стварне путање лета од 2,6% у односу на путању по великом кругу.

Слика 19. KEA - индикатор одступања стварне путање лета у односу на путању по великом кругу у Србији и Црној Гори у 2018. години⁴

- Индикатор одступања путање у последњем поднетом плану лета у односу на путању по великом кругу (KEP - Key performance Environment indicator based on last filed flight plan). Просечна ефикасност хоризонталног лета до 2019. године представља одступање последње достављене путање лета од 4,1% у односу на путању по великом кругу.

Слика 20. KEP - индикатор одступања путање у последњем поднетом плану лета у односу на путању по великом кругу у Србији и Црној Гори у 2018. години⁵

Као што се са слика може установити, вредности KEA и KEP индикатора за Србију и Црну Гору за 2018. годину су у оквиру дозвољених вредности прописаних регулативом.

4.8.2 Показатељи квалитета пружених услуга

Спровођење анализе циљева квалитета SMATSA доо врши се у оквиру једногодишњег периода. На основу анализе испуњености циљева квалитета за 2018. годину, резултати утврђени на редовној седници Комитета за квалитет и представљени су у наредној табели.

Табела 9. Анализа испуњености циљева квалитета за 2018. годину

Услуга	Циљ	Планирано	Остварено	Напомена
	Просечно време кашњења по IFR лету генерисано од стране SMATSA доо на годишњем нивоу	Мање од 0,095 минута	НЕ	Према извору EUROCONTROL NMOC базе података (Traffic and Delay per Country), током 2018. године просечно кашњење по једном IFR лету генерисано од стране SMATSA доо износило је 0,30497 минута по IFR лету. Наведени циљ није испуњен јер су на њега утицали временски услови који су прошле године били изразито неповољни (много дана неповољних активности које су генерисали 158.513 минута, односно 74,76% укупног кашњења за целу годину).
ATM	Процент ваздухоплова који полећу из простора надлежности SMATSA доо у оквиру временске толеранције издатог слота	Већи од 83%	ДА	Према извору EUROCONTROL NMOC базе података (<i>Daily Slot Adherence to ATFM Slots per ADEP</i>), током 2018. године остварена је вредност од 92,01% ваздухоплова који полећу из простора надлежности SMATSA доо у оквиру временске толеранције издатог слота, на годишњем нивоу.
	Број озбиљних инцидената, за које је анализом утврђено да их је узроковао ATM	Мањи од 5	ДА	Увидом у базу догађаја која се води у Одељењу за безбедност у ваздушном саобраћају за 2018. годину је утврђено да је пријављено укупно 371 догађаја, од којих је 16 изискивало даљу анализу од стране Одељења за безбедност ваздушног саобраћаја. У истом периоду забележено је 3 удеса ваздухоплова, ни један са учешћем ATM. Догодио се један догађај са учешћем ATM који спада у категорију озбиљних инцидената (блиски сусрет између ваздухоплова MGX200 (E190) и ваздухоплова YU-DZZ (PA28R) у Београд од 24.06.2018.).
CNS	Системска расположивост техничких уређаја и система у надлежности SMATSA доо који непосредно утичу на пружање услуга	A(t) = 99,9%	ДА	И поред изузетака (појединачних одступања) од жељених вредности системске расположивости, а услед примењене појединачне и групне редундантности CNS уређаја и система током 2018. године, може се сматрати да је за све уређаје, системе и сервисе који непосредно утичу на пружање услуга циљ квалитета из домена CNS испуњен.
MET	Тачност прогноза за аеродром (TAF)	Према ICAO Annex 3, Attachment B	ДА	Резултати анализе остварења прогноза за аеродром (TAF): за LYBT 94,4%, за LYBE 94,6%, за LYVR 92,0%, за LYKV 95,4%, за LYNI 96,4%, за LYUZ 90,2%, за LYPG 97,1%, за LYTV 96,0%, односно просечно за све аеродроме 94,5%, чиме је постигнута пожељна оперативна тачност дата у ICAO Annex 3, Attachment B.
AIS	Оцена квалитета података (Q)	Већа од 0,77	ДА	Оцењивање квалитета је спроведено на узорку од 100 података. Просечна оцена за овај узорак износи 0,778.
TRE	Оствареност броја часова теоријске наставе за текућу годину за сваку започету групу кандидата у Центру за обуку ANS особља	100%	ДА	Часови теоријске обуке реализовани су у складу с одговарајућим решењима за одвијање обуке. Почетна обука (Initial Training) је реализована са 89%. У оквиру ове врсте обука нису реализоване 4 обуке везане за пријем нове националне класе класе КЛ које су планиране од стране TRE током пролећа 2018. год. Нова класа КЛ је планирана за 2019. год.

Услуга	Циљ	Планирано	Остварено	Напомена
	Оствареност броја часова практичне обуке за текућу годину за сваку започету групу кандидата у Центру за обуку ANS особља	100%	ДА	Часови практичне обуке реализовани су у складу с одговарајућим решењима за одвијање обуке.
	Процент реализованих часова теоријске наставе у односу на планирани број часова за текућу годину за сваку започету групу кандидата у SMATSA Ваздухопловној академији	100%	ДА	Циљ је остварен 111%. SMATSA Ваздухопловна академија је у редовним и допунским обукама курсева и наставе у 2018. години реализовала 4083 часова теоријске наставе од планираних 3679 часова, што је за 5,78% више од планираног броја часова PPL курса, MCC курса, наставе из ваздухопловног енглеског језика, као и додатне наставе. Током године Академију је уписало укупно 51 кандидат, док је у целом периоду константно било присутно 134 кандидата.
АТО	Поштовање планираних рокова завршетка теоријске обуке за текућу годину у SMATSA Ваздухопловној академији	100%	ДА	Рокови завршетка за све започете групе су испоштовани. У планираном року теоријску наставу су завршиле све групе: JULIET 17, KILO 17, LIMA 17, PPL, FI, MEP и MCC. Нови интегрисани софтвер је омогућио комплетно дигитално вођење процеса теоријске обуке (електронски дневници, вођење присутности), практичне обуке (дигитални налози за лет, дигитални планови лета и обрасци итд.) и финансијског сегмента, у једном интегрисаном софтверском пакету. Програм теоријске обуке допуњен је програмом који оспособљава кандидате да успешно савладају део теоријског испита који се односи на PBN - Performance Based Navigation.
	Процент реализованих сати налета у односу на планирани број сати летења за текућу годину за сваку започету групу кандидата у SMATSA Ваздухопловној академији	100%	НЕ	Реализовани број сати налета у 2018. години износи 5.266 сати, што је у односу на план мање за 16,7% (где је планирано 6315), односно мање за око 22% у односу на број сати реализован претходне године. Разлика у оствареном и планираном налету је настала услед напуштања академије четири инструктора летачке обуке, слабе присутности кандидата(80%) на летачкој обуци и лоше метео ситуације
	Поштовање планираних рокова завршетка летачке обуке за текућу годину у SMATSA Вазд. академији	100%	ДА	Рокови завршетка за све започете групе су испоштовани за све кандидате који су били редовни на летачкој обуци.
CAL	Реализација годишњег плана калибраже	100%	ДА	Годишњи план калибраже по средствима је остварен 117%. Служба за калибражу је реализовала је укупно 335 редовних калибража и 29 ванредних, односно 421h налета, од чега 123h за сопствене потребе и 298 h, односно 232 калибраже за кориснике са којима имамо уговоре. Планирани налет је био 508h, али је реализација мања због одлуке да не учествујемо на тендеру за Хрватску.

Услуга	Циљ	Планирано	Остварено	Напомена
	Испуњеност радних норми изражених у процентима у односу на норме које је прописао произвођач ваздухоплова	Већа од 97%	ДА	Испуњеност радних норми је била 100%. Циљ је остварен због адекватне организације посла у складу са нормама које је прописао произвођач ваздухоплова.
МО	Максималан „Down Time” због техничке неисправности ваздухоплова које користи SMATSA Ваздухопловна академија на годишњем нивоу	Мањи од 120 радних дана	ДА	Укупан „Down Time” због техничке неисправности ваздухоплова које користи SMATSA Ваздухопловна академија је био 0 радних дана. У току 2018. године до испуњења циља је дошло из разлога што није било неисправности које су излазиле из оквира периодичних радова на ваздухопловима.

4.8.3 Додатни показатељи успешности

Поред показатеља успешности обухваћених европском и домаћом регулативом, односно циљевима квалитета, SMATSA доо прати успешност пословања одређених области на основу интерно утврђених индикатора пословања. Вредности додатних индикатора у односу на постављене циљеве приказане су у наредној табели.

Табела 10. Додатни показатељи/индикатори успешности у 2018. години

Индикатори	Циљна вредност за 2018.	Остварено
СТО 01-Унапређење управљања ваздушном пловидбом		
Број преоптерећења које су пријавили контролори летења	< 20 годишње	0
Поштовање слотова на аеродрому Београд (LYBE)	> 83%	89,7%
Поштовање слотова на аеродрому Тиват (LYTV)	> 83%	96,3%
Поштовање слотова на аеродрому Подгорица (LYPG)	> 83%	97,4%
Поштовање слотова на аеродрому Ниш (LYNI)	> 83%	100,0%
Оцена квалитета ваздухопловних података	> 0,77	0,78
Број приговора корисника AIS услуга	< 13 годишње	2
СТО 03-Развој конкурентних комерцијалних услуга		
Број пројеката повезаних са SESAR	> 1	2
Број састанака одржаних по години са представницима контрола летења у окружењу	> 2	4
Број пројеката унутар централизованих сервиса	> 2	N/A
СТО 04-Унапређење друштвене одговорности и заштита животне средине		
Процент количине отпада који се предаје на неки вид поновне употребе или рециклаже у односу на укупну количину отпада	40%	99,5%
СТО 06-Унапређење успешности система организације и управљања ресурсима		

Индикатори	Циљна вредност за 2018.	Остварено
Реализација плана набавки	>80%	58,54%
СТО 07-Унапређење и развој људског потенцијала		
Просечан број дана у години по запосленом проведених на конференцијама или креативним радионицама	> 1,5	1.90
Просечан број дана у години проведених на обуци за оперативна радна места (изражено по особи)	> 3	3.38

5. Информационо технолошки системи управљања

5.1 Информационе технологије

У оквиру информационих технологија реализован је велики број активности које су допринеле аутоматизацији процеса, заштити података и корпоративне мреже и поједностављењу свакодневних активности и послова.

Током целе године радило се на дизајну свеобухватног интегрисаног информационог система, односно изради документације и покретању набавке за процес увођења информационог система у SMATSA доо. Рађено је и на припреми тендерске документације за имплементацију електронске писарнице.

У циљу унапређења пословних процеса, инсталиран је нови Billing сервер, којим је омогућено пребацивање и обрада података из оперативне мреже у административну, као и достављање специфичних података одређеним службама у оквиру SMATSA доо.

За потребе SMATSA Ваздухопловне академије инсталиран је нови информациони систем као подршка процесу школовања полазника. Овај систем покрива све аспекте теоријске и практичне наставе, полагање испита, налете студената пилотске академије као и вођење свих евиденција о статусу и обавезама студената.

Унапређен је LDAP систем, који омогућава централизовано чување и администрацију података о корисницима, рачунарима, групама, контактима и другим објектима, као и централизовану аутентикацију. Одрађена је и транзиција сервера,

апликативних решења и система за чување података на FOSS (Free and Open Source Software) технологије.

За потребе АКЛ Београд и АКЛ Подгорица извршена је имплементација апликације за израду дневног распореда коју користи Шеф смене, као и имплементација приказа дневног распореда у реалном времену на мониторима. У Аеродромским контролама летења је извршено прилагођавање и имплементација апликације Roster која омогућава израду месечног распореда и ефективе.

Развијена је и имплементирана екстерна рачуарска апликација за унос и ажурирање фреквенција активних сектора суседних јединица контроле летења. Омогућен је приказ ових података у реалном времену на контролорским радним позицијама TopSky-ATC система. Инсталиран је и одржаван систем за хостовање ове апликације.

У 2018. години су инсталирани и следећи системи:

1. Најновија генерација система за напредну заштиту ИТ ресурса (Next Generation Firewall);
2. Систем за заштиту критичних веб апликација и одбрану од напредних HTTP напада (Web Application Firewall);
3. Систем за повраћај корисничких података и профила;

4. Вох портал за чување и размену фајлова.

Као подршка пословним процесима SMATSA доо, радило се и на следећим апликативним сервисима:

1. Унапређена је апликације за праћење реализације Уговора;

2. За потребе ЦКЛ развијена је и имплементирана веб апликација за упознавање и верификацију непочитаних ИНФО докумената;

3. Израђен је нови апликативни сервис за приказ дневних листа NOTAM-а серије А и серије С на веб сајту SMATSA доо;

4. Израђен је нови апликативни сервис AIS-Publikacije за евиденцију публикација корисника, штампу и фактурисање.

5.2 Обезбеђивање

Стратешко опредељење SMATSA доо је достизање и одржавање високог нивоа обезбеђивања у оквиру свих пословних активности, а односи се на обезбеђивање запослених, објеката и опреме, оперативних података и других информација од значаја, ради спречавања радњи незаконитог ометања усмерених на пружање услуга. Ово се постиже кроз успостављање, одржавање и стално унапређивање Система управљања обезбеђивањем (Security Management System SeMS) који на најефикаснији начин дефинише организацију, хијерархију, обавезе и одговорности са аспекта обезбеђивања као и праћење, вредновање, модификовање и унапређивање успостављених мера обезбеђивања у ваздухопловству.

У оквиру обезбеђивања је током 2018. године реализован низ активности у смислу унапређења обезбеђивања - контроле приступа објектима, даљинског и видео надзора, физичког обезбеђења, као и активности у вези са противпожарном заштитом и безбедношћу и здрављем на раду.

Током године извршена је инсталација система за видео надзор у техничкој сали и оперативној сали ЦКЛ Београд и у куполи

торња АКЛ Београд. Инсталиран и програмиран је систем за контролу приступа за симулатор салу у Центру за обуку ANS особља. Извршено је испитивање и функционална проба система за дојаву и гашење пожара и у објектима: АКЛ Поникве, Центру за обуку ANS особља и ЕЕ станица Београд.

Представници SMATSA доо су учествовали током инспекцијских прегледа и провера ДЦВ Републике Србије, АЦВ Црне Горе, МУП-а Србије - Сектора за ванредне ситуације као и инспекцијама рада. У циљу унапређења мера за обезбеђивање у ваздухопловству, координације њиховог спровођења и усклађивања деловања органа и организација одговорних за спровођење мера обезбеђивања у ваздухопловству, током године SMATSA је узела учешће на састанцима Националног комитета за обезбеђивање у ваздухопловству, Аеродромских комитета за обезбеђивање као и у свеобухватној вежби (full-scale security exercise) „Отмица ваздухоплова“ коју је АЦВ Црне Горе организовао на аеродрому Подгорица.

У оквиру обезбеђивања, средином 2018. године су спроведене следеће обуке за запослене SMATSA доо:

1. Обука обезбеђивања у ваздухопловству за особље SMATSA које има приступ рестриктивним зонама аеродрома и критичним информационим технологијама, спроведена од стране предавача из одељења за обезбеђивање - овлашћеног инструктора обуке у области обезбеђивања у ваздухопловству (укупно 18 запослених),
2. Обука обезбеђивања у ваздухопловству по Националном програму безбедности цивилног ваздухопловства Црне Горе (обучено је 19 запослених SMATSA у Црној Гори),
3. Основне обуке за противпожарну заштиту, безбедност и здравље на раду и обезбеђивање у ваздухопловству за све нове запослене.

6. Консултовање с корисницима услуга

6.1 Управљање ваздушним саобраћајем – АТМ

Поводом имплементације SECSI FRA иницијативе, SMATSA доо је 22. јануара 2018. године одржала састанак са представницима домаћих корисника, на ком су презентоване могућности које нова SECSI FRA иницијатива пружа, уз посебан осврт на очекиване ефекте које би иста требала да има на свакодневне операције авио компанија. Састанку су присуствовали представници националних надзорних тела и представници највећег броја авио компанија регистрованих у Србији и Црној Гори (Air Serbia, Montenegro Airlines, Авио служба Владе РС, Авио сервис владе ЦГ, Airpink, Prince Aviation, Infinity Aviation, Eagle Express).

6.2 Ваздухопловно информисање – AIS

Анализа испитивања задовољства корисника врши се на основу тромесечних извештаја о квалитету података из INO, SDO и PAMS апликација Европске базе AIS података, приговора корисника и на основу Упитника о задовољству корисника.

1. INO модул Европске базе AIS података

Анализа објављених NOTAM-а коју тромесечно прави EAD у периоду октобар 2017. – септембар 2018. године је обухватила 359 NOTAM-а. Пронађено је 9 грешака, што је 0,75 грешака месечно. Узрок ових грешака је људска грешка, а не неадекватне процедуре. По извршеној анализи, свака три месеца се води разговор са извршиоцима у NOTAM бироу и посебно указује на учињене грешке, у циљу избегавања понављања оваквих грешака. Тренд направљених грешака варира, али просек од 0,75 грешке месечно изгледа прихватљиво.

2. Приговори корисника

У складу са важећом процедуром, анализа приговора је урађена закључно са 31.12.2018. У току 2018. године примљено је два приговора у вези са пружањем услуга ваздухопловног информисања. Ни један приговор се није односио на угрожавање безбедности услед грешака у пружању услуге ваздухопловног информисања (један приговор се односио на непотпуну, а други на неблаговремену информацију). Анализом није утврђено постојање неког системског проблема или приговора веће учесталости.

3. Упитник о задовољству корисника

AIS редовно проверава задовољство корисника слањем стандардизованих упитника. Када је у питању 2018. година, примљено је 26 попуњених упитника о задовољству корисника. Од тога 19 испитаника је оценило нашу услугу оценом - одлично, 6 оценом - добро и 1 оценом - задовољавајуће. На појединачне захтеве корисника редовно се одговара.

6.3 Ваздухопловне метеоролошке услуге – МЕТ

Током рада на Пројекту еGAFOR, у првој половини 2018. године, организовано је више формалних састанака са корисницима у Републици Србији и у Црној Гори. Током ових састанака дефинисана је стварна мрежа рута за летење на малим висинама за које ће се израђивати продукт еGAFOR. Истовремено су корисници, попуњавајући унапред припремљен упитник, исказали своје потребе за прогнозом одређених метеоролошких елемената у будућем продукту еGAFOR.

6.4 SMATSA Ваздухопловна академија

Испитивање задовољства корисника у 2018. години извршено је путем упитника након завршетка обуке. Резултати анкете на узорку од 23 кандидата на обуци за пилоте приказани су у наредној табели.

Табела 11. Резултати анкете о задовољству корисника услуга обуке пилота у оквиру SMATSA

Домен	Незадовољан	Неутралан	Задовољан	Веома задовољан
Знање пре доласка на Академију	6	8	4	5
Знање након завршетка Академије	1	1	7	14
Инструктори теорије	1	2	12	8
Учила и наставна средства	1	5	9	8
Уџбеници	4	4	9	6
Стечене летачке вештине	1	0	7	15
Инструктори летења	1	1	6	15
Организација летачке обуке	3	3	10	7
Дневна организација	2	4	10	7
Брифинзи и дибрифинзи	1	1	9	11
Општа оцена целокупне обуке	1	0	12	10

6.5 Калибража ЗРНС из ваздуха

Испитивање задовољства корисника услуге калибраже ЗРНС из ваздуха се врши на основу података добијених из анкете, коју је током 2018. године попунило 8 корисника из Мађарске, Босне и Херцеговине и БЈРМ. На основу података из анкете, средња оцена квалитета услуга калибраже ЗРНС из ваздуха за 2018. годину износи 4.94.

Табела 12. Резултати анкете о задовољству корисника услуга калибраже ЗРНС из ваздуха у 2018. години

Активност	Средња оцена
Степен координације активности пре, током и после извршења калибраже ЗРНС	5,0
Квалитет у комуникацији посаде с техничким особљем на земљи приликом извршења калибраже ЗРНС	5,0
Квалитет, потпуност и благовременост извештаја о извршеној калибражи ЗРНС	4,9
Усклађеност планираних и реализованих активности	4,8
Одзив на додатне захтеве	5,0

На основу оцена добијених анкетом, може се закључити да су се услуге калибраже ЗРНС из ваздуха за иностраног наручиоца током 2018. године вршиле врло професионално и квалитетно.

7. Финансијски извештаји

Финансијски извештаји SMATSA доо представљају скуп информација о финансијском положају, рентабилности, променама на капиталу и новчаним токовима SMATSA доо. То је функционална и временски заокружена целина пословних процеса који су се догодили у току једне године и чини основу сваке рационалне анализе.

У наставку су приказани Финансијски извештаји за 2018. годину, који обухватају биланс успеха, биланс стања и извештај о новчаним токовима.

Приказано је поређење резултата са претходном годином, као и са планом за 2018. годину у циљу праћења тренда кретања пословних показатеља пословања и реализације постављених циљева.

7.1 Биланс успеха

Табела 13. Биланс успеха за период од 1.1. до 31.12.2018. године (у 000 РСД)

Елементи	Реализација 2017	План 2018	Реализација 2018	Реализација 2018/ План 2018	Реализација 2018/ Реализација 2017
I Пословни приходи	9,964,261	9,702,303	9,664,818	100%	97%
Приходи од продаје	9,578,438	9,298,956	9,316,494	100%	97%
Домаће тржиште	382,608	432,783	364,251	84%	95%
Ино тржиште	9,195,830	8,866,173	8,952,243	101%	97%
Остали пословни приходи	385,823	403,347	348,324	86%	90%
II Пословни расходи	9,199,785	9,695,500	9,245,732	95%	100%
Трошкови материјала	74,490	70,500	66,323	94%	89%
Гориво и енергија	141,269	148,000	143,663	97%	102%
Зараде, накнаде и остали лични расходи	5,799,412	6,170,000	5,998,004	97%	103%
Производне услуге	1,059,681	1,136,500	1,106,801	97%	104%
Амортизација	1,227,123	1,222,000	1,071,073	88%	87%
Резервисања	87,747	90,000	128,620	143%	147%
Нематеријални трошкови	810,063	858,500	731,248	85%	90%
III Пословна добит	764,476	6,803	419,086	6160%	55%
IV ЕБИТДА	1,991,599	1,228,803	1,490,159		
% ЕБИТДА	19.99%	12.67%	15.42%		
VI Ефекат финансијских прихода и расхода	134,823	-109,885	-34,956		
VII Ефекат осталих прихода и расхода	22,374	226,230	-67,277		
VIII Добит из редовног пословања пре опорезивања	921,673	123,148	316,853		
IX Нето губитак пословања које се обуставља, исправка грешака итд.	-22,527	0	-72,127		
X Порески расход	203,500	109,202	212,748		
XI Нето добит	695,646	13,946	31,978	229%	5%

Година је завршена са пословном добити од 419.086 хиљада РСД. Са једне стране, резултат је значајно бољи од плана, а са друге стране, пословна добит у 2018. години износи 55% остварене добити у претходној години. Нето добит, иако већа од планиране, значајно је мања у поређењу са 2017. годином.

У односу на 2017. годину, у 2018. години дошло је до умањења ЕБИТДА марже са 20% на нешто више од 15% што је изнад планиране вредности од скоро 13%. ЕБИТДА маржа је процена оперативне профитабилности предузећа, која се добија када се ЕБИТДА подели са пословним приходима.

Пословни приходи су на нивоу планиране вредности у 2018. години, док реализација прихода у 2018. години чини 97% у односу на 2017. годину.

Гледано по категоријама, остварено је 84% планираног прихода од продаје на домаћем тржишту, чиме је остварени приход по овој категорији 5% нижи од прошлогодишњег. Овакво стање последица је слабијег учешћа домаћих компанија у терминалу од очекиваног. Приход од продаје на ино тржишту у 2018. години је на нивоу планираног, али је у односу на 2017. годину нижи за око 3%. Реализација прихода од продаје на ино тржишту је првенствено резултат смањења прихода од пружања услуга у ваздушном простору Босне и Херцеговине, обзиром да је приход од рутних накнада у зони наплате Србија/Црна Гора/КФОР на нивоу 2017. године, а да је приход од ино купаца у терминалу виши него у 2017. години.

Реализација трошкова зарада, накнада зарада и осталих личних расхода чини 97% планиране вредности у Финансијском плану за 2018. годину односно за 3% је нижа и то првенствено због слабије реализације трошкова зарада и накнада зарада, трошкова уговора о делу, трошкова

службених путовања и трошкова отпремнина. Осим тога, на реализацију трошкова зарада и накнада зарада је утицала и слабија реализација плана људских ресурса у 2018. години.

Реализација трошкова амортизације је 88% планиране вредности односно нижа је за 12% у односу на планирану вредност у 2018. години, због реализације инвестиција у 2018. години од око 60% планираног износа. Поред тога, на смањење трошкова амортизације је утицала и корекција процене животног века уређаја и опреме.

Реализација нематеријалних трошкова у 2018. години износи 85% планиране вредности, односно 10% је нижа него у 2017. години. На овакав резултат, у највећој мери утицао је планирани курс евра од 121,70 РСД, и последично планиране негативне курсне разлике које нису реализоване.

Реализација трошкова материјала у 2018. години је 94% планиране вредности, односно за 11% је нижа него у 2017. години и то првенствено због кашњења у извршењу поступака јавних набавки и динамике требовања резервних делова из магацина.

Мања одступања евидентирана су на позицијама трошкова производних услуга и трошкова горива и енергије.

7.2 Биланс стања

Табела 14. Биланс стања на дан 31.12.2018. године (у 000 РСД)

Актива	2017	2018
Стална имовина	14,241,070	14,967,560
I Нематеријална улагања	90,120	90,966
II Некретнине, постројења и опрема	14,150,950	14,876,594
III Дугорочни финансијски пласмани	0	0
Дугорочна потраживања		
Обртна имовина	3,840,375	3,108,257
I Залихе	179,077	177,095
II Потраживања по основу продаје	1,483,012	1,362,005
III Потраживања из специфичних послова и друга потраживања	20,088	14,962
IV Краткорочни финансијски пласмани	0	0
V Готовински еквиваленти и готовина	1,969,208	1,427,318
VI Порез на додатну вредност	147,005	56,783
VII Активна временска разграничења	41,985	70,094
Укупна актива	18,081,445	18,075,817
Ванбилансна актива	885,440	837,082

Пасива	2017	2018
Капитал	14,148,794	14,148,874
I Основни капитал	1,873,820	1,873,820
II Резерве	507,044	507,044
III Ревалоризационе резерве	3,431,245	3,418,341
IV Нереализовани добици/губици	-26,268	-58,961
V Нераспоређена добит	8,362,953	8,408,630
Нераспоређена добит ранијих година	7,514,952	8,362,953
Нераспоређена добит текуће године	848,001	45,677
Дугорочна резервисања и обавезе	1,693,535	2,207,996
I Дугорочна резервисања	818,786	916,198
II Дугорочне обавезе	874,749	1,291,798
Одложене пореске обавезе	598,471	589,101
Краткорочне обавезе	1,640,645	1,129,846
Краткорочне финансијске обавезе	483,653	430,982
Примљени аванси	210,592	141,051
Обавезе из пословања	471,995	502,897
Остале краткорочне обавезе	430,925	15,279
Обав, по осн, ПДВ-а, осталих јавних прихода	40,427	34,667
Пасивна временска разграничења	3,053	4,970
Укупна пасива	18,081,445	18,075,817
Ванбилансна пасива	885,440	837,082

Биланс стања одржава финансијску структуру / снагу предузећа, односно стање и промене на страни средстава (актива) и извора средстава (пасива). Елементи Биланса стања су имовина, капитал и обавезе.

Стална имовина је у 2018. години за скоро 5% већа у односу на 2017. годину, највећим делом по основу улагања у унапређење TopSky система, реконструкцију радарске станице Ковиона, изградњу електроенергетских постројења и трафостаница.

У структури обртне имовине, потраживања по основу продаје и готовина чине скоро 90%.

Укупне обавезе су на готово истом нивоу као и претходне године.

У 2018. години SMATSA доо је повукла средства по основу кредита у укупном износу од 887.406 хиљада РСД, док је у истој години за сервисирање кредита отплаћено 519.621 хиљада РСД.

Нераспоређена добит текуће године износила је 45.677 хиљада РСД, док је ова ставка у претходној години износила 848.001 хиљада РСД.

7.3 Извештај о новчаним токовима

Табела 15. Извештај о новчаним токовима у периоду од 1.1. до 31.12.2018. године (у 000 РСД)

Позиција 1	АОР 2	Износ	
		Текућа година 3	Претходна година 4
А. ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ ПОСЛОВНИХ АКТИВНОСТИ			
I. Приливи готовине из пословних активности (1 до 3)		10,241,126	10,805,199
1. Продаја и примљени аванси	3001		
2. Примљене камате из пословних активности	3002	9,422,937	9,971,886
3. Остали приливи из редовног пословања	3003	4,561	28,463
	3004	813,628	804,850
II. Одливи готовине из пословних активности (1 до 5)	3005	9,356,268	8,881,468
1. Исплате добављачима и дати аванси	3006	2,507,750	2,609,021
2. Зараде, накнаде зарада и остали лични расходи	3007	6,577,568	6,148,997
3. Плаћене камате	3008	47,014	63,462
4. Порез на добитак	3009	223,936	59,988
5. Одливи по основу осталих јавних прихода	3010		
III. Нето прилив готовине из пословних активности (I-II)	3011	884,858	1,923,731
IV. Нето одлив готовине из пословних активности (II-I)	3012		
В. ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ АКТИВНОСТИ ФИНАНСИРАЊА			
I. Приливи готовине из активности инвестирања (1 до 5)	3013	-	-
1. Продаја акција и удела (нето приливи)	3014		
2. Продаја нематеријалне имовине, некретнина, постројења, опреме и биолошких средстава	3015		
3. Остали финансијски пласмани (нето приливи)	3016		

4. Примљене камате из активности инвестирања	3017		
5. Примљене дивиденде	3018		
II. Одливи готовине из активности инвестирања (1 до 3)	3019	1,794,060	1,754,120
1. Куповина акција и удела (нето одливи)	3020		
2. Куповина нематеријалне имовине, некретнина, постројења, опреме и биолошких средстава	3021	1,794,060	1,754,120
3. Остали финансијски пласмани (нето одливи)	3022		
III. Нето прилив готовине из активности инвестирања (I-II)	3023		
IV. Нето одлив готовине из активности инвестирања (II-I)	3024	1,794,060	1,754,120
V. ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ АКТИВНОСТИ ФИНАНСИРАЊА			
I. Приливи готовине из активности финансирања (1 до 5)	3025	887,406	-
1. Увећање основног капитала	3026		
2. Дугорочни кредити (нето приливи)	3027	887,406	
3. Краткорочни кредити (нето приливи)	3028		
4. Остале дугорочне обавезе	3029		
5. Остале краткорочне обавезе	3030		
II. Одливи готовине из активности финансирања (1 до 6)	3031	519,621	822,830
1. Откуп сопствених акција и удела	3032		
2. Дугорочни кредити (одливи)	3033	519,621	822,830
3. Краткорочни кредити (одливи)	3034		
4. Остале обавезе (одливи)	3035		
5. Финансијски лизинг	3036		
6. Исплаћене дивиденде	3037		
III. Нето прилив готовине из активности финансирања (I-II)	3038	367,785	
IV. Нето одлив готовине из активности финансирања (II-I)	3039		822,830
G. СВЕГА ПРИЛИВ ГОТОВИНЕ (3001 + 3013 + 3025)	3040	11,128,532	10,805,199
D. СВЕГА ОДЛИВ ГОТОВИНЕ (3005 + 3019 + 3031)	3041	11,669,949	11,458,418
Ђ. НЕТО ПРИЛИВ ГОТОВИНЕ (3040 – 3041)	3042		
E. НЕТО ОДЛИВ ГОТОВИНЕ (3041 – 3040)	3043	541,417	653,219
Ž. ГОТОВИНА НА ПОЧЕТКУ ОБРАЧУНСКОГ ПЕРИОДА	3044	1,969,208	2,629,516
Z. ПОЗИТИВНЕ КУРСНЕ РАЗЛИКЕ ПО ОСНОВУ ПРЕРАЧУНА ГОТОВИНЕ	3045		
I. НЕГАТИВНЕ КУРСНЕ РАЗЛИКЕ ПО ОСНОВУ ПРЕРАЧУНА ГОТОВИНЕ	3046	473	7,089
J. ГОТОВИНА НА КРАЈУ ОБРАЧУНСКОГ ПЕРИОДА	3047	1,427,318	1,969,208

7.4 Рацио показатељи

Табела 16. Показатељи ликвидности – препоручене, остварене и циљне вредности

Показатељи ликвидности	Препоручена вредност	Остварено у 2017.	Остварено у 2018.	Циљна вредност у Финансијском плану за 2018. годину
Општи рацио ликвидности (Обртна средства / Краткорочне обавезе)	>2	2,34	2,75	2,04
Посебни рацио ликвидности (Потраживања и готовина / Краткорочне обавезе)	>1	2,12	2,48	/

Општи рацио ликвидности (рацио текуће ликвидности) представља способност предузећа да са укупно расположивим обртним средствима, измири своје краткорочне обавезе (у периоду до годину дана). Уколико предузеће, има резултат општег рација ликвидности преко 2, значи да има добру способност сервисирања краткорочних обавеза. Општи рацио ликвидности такође показује са колико динара обртних средстава је покривен сваки динар краткорочних обавеза.

У 2017. години општи рацио ликвидности за SMATSA доо је износио 2,34, а у 2018. години је порастао на 2,75, односно сваки динар краткорочних обавеза у 2018. години био је покривен са 2,75 динаром обртних средстава.

Посебни рацио ликвидности (редуковани/ригорозни рацио ликвидности) користи се приликом анализе способности предузећа да средствима која могу брзо да буду претворена у готовину (најликвиднијим средствима) покрије краткорочне обавезе. Залихе нису укључене у показатељ, с обзиром на то да се сматра да је њих теже продати у кратком временском периоду. Посебан рацио ликвидности показује са колико динара ликвидних средстава је покривен сваки динар краткорочних обавеза. Уколико предузеће, има резултат општег рација ликвидности преко 1 сматра се да успешно послује.

У 2017. години посебан рацио ликвидности за SMATSA доо износио је 2,12, док је у 2018. години забележено повећање на 2,48, односно сваки динар краткорочних обавеза био је покривен са 2,48 динара ликвидних средстава.

Табела 17. Показатељи финансијске сигурности – препоручене, остварене и циљне вредности

Показатељи финансијске сигурности	Препоручена вредност	Остварено у 2017.	Остварено у 2018.	Циљна вредност у Финансијском плану за 2018. годину
Рацио финансијске сигурности (Сопствена средства / Извори средстава)	што је већа вредност рација то је боље	0,7825	0,7828	/
Рацио дугорочног дуга према сопственом капиталу Дугорочне обавезе/ основни капитал	<1	0,47	0,69	1,09
Рацио задужености (Позајмљени извори/ укупни извори (%))	што мањи проценат позајмљених средстава то је боље	13,91%	13,40%	19,64%
Рацио дуга (EBRD) Дугорочни+ краткорочни кредити / Сопствени капитал	<1	0,10	0,12	/
Рацио дуга (EIB) Укупни позајмљени извори- Готовина / EBITDA (Пословна добит +Амортизација)	<3.5	-0,31	0,20	/

Већа вредност рација финансијске сигурности показује да је већи део средстава финансиран сопственим изворима финансирања. SMATSA доо у посматраним годинама има вредност овог рација у распону од 0,7825-0,7828, што показује да је већи део средстава финансиран сопственим изворима финансирања, односно да је мањи финансијски ризик услед мањег присуства позајмљених извора у структури капитала.

Вредност рација дугорочног дуга према основном капиталу је пожељно да буде мања од 1, јер у супротном, вредност дугорочних обавеза превазилазе вредност основног капитала. Вредност рација дугорочног дуга према основном капиталу у случају SMATSA доо, и у 2017. и у 2018. години мања од 1, што представља позитиван показатељ овог рација.

Када је у питању рацио задужености мањи проценат позајмљених средстава показује да је мањи део средстава финансиран позајмљеним изворима финансирања. У случају рација задужености, у 2017. години, позајмљена средства чине 13,91% укупних извора средстава, док се тај проценат незнатно смањује у наредној години па у 2018. износи 13,40%, што значи да је задуженост скоро на истом нивоу у посматраном периоду.

Рацио дуга EBRD указује на чињеницу са колико процената туђих средстава, односно са коликим нивоом задуживања је финансирана набавка средстава, односно имовине. Степен задужености показује способност предузећа да покрије све своје обавезе према кредиторима и инвеститорима. Већи степен задужености уједно значи и већи ризик улагања у предузећа. Вредност која је утврђена Уговором о кредиту између SMATSA доо и EBRD, подразумева да вредност рација не би требало да буде већи од 1. У случају SMATSA доо, у 2017. години износ обавеза у односу на укупну активу је 10%, док су у 2018. години обавезе чиниле 12% укупне активе.

Рацио дуга EIB показује колико година је потребно да предузеће измири своје финансијске обавезе ако се нето дуг и EBITDA држе константно (не више од 3,50).

Табела 18. Показатељи профитабилности – препоручене, остварене и циљне вредности

Показатељи профитабилности	Препоручена вредност	Остварено у 2017.	Остварено у 2018.	Циљна вредност у Финансијском плану за 2018. годину
Стопа пословног добитка (Пословни добитак / Пословни приходи)	што је већа стопа то је боље	7,67%	4,34%	/
Стопа нето добити (Нето добитак / Пословни приходи)	што је већа стопа то је боље	6,98%	0,33%	/

Стопа пословног добитка искључује ефекте финансијских и осталих прихода и расхода на пословање и позитивна је и у 2017. са 7,67% и у 2018. години са 4,34%.

Стопа нето добити (профитна маржа) садржи податак о томе колики део сваког динара нето прихода од продаје остаје за конкретни међурезултат (брето, пословни или нето). Као што је приказано у табеларном приказу стопа нето добити је у 2017. години значајно већа у односу на 2018. годину, али је у обе наведене године остварен позитиван финансијски резултат.

7.5 Напомене уз финансијске извештаје

7.5.1 Основа за састављање финансијских извештаја

Финансијски извештаји за 2018. годину су састављени на начин и у складу са законском регулативом.

Правна лица и предузетници у Републици Србији су у обавези да вођење пословних књига, признавање и процењивање имовине и обавеза, прихода и расхода, састављање, приказивање, достављање и обелодањивање финансијских извештаја врше у складу са Законом о рачуноводству ("Сл. гласник РС", бр. 62/2013), као и у складу са осталом применљивом подзаконском регулативом. Друштво, као велико правно лице, у обавези је да примењује Међународне стандарде финансијског извештавања ("МСФИ"), који у смислу наведеног закона, обухватају: Оквир за припремање и приказивање финансијских извештаја ("Оквир"), Међународни рачуноводствени стандарди ("МРС"), Међународни стандарди финансијског извештавања ("МСФИ") и са њима повезана тумачења, издата од

Комитета за тумачење рачуноводствених стандарда ("IFRIC"), накнадне измене тих стандарда и са њима повезана тумачења, одобрени од Одбора за међународне рачуноводствене стандарде ("Одбор"), чији је превод утврдило и објавило министарство надлежно за послове финансија.

Решењем Министарства од 13. марта 2014. године, које је објављено у Службеном гласнику РС бр. 35 од 27. марта 2014. године (у даљем тексту "Решење о утврђивању превода") утврђени су и објављени преводи основних текстова МРС и МСФИ, Концептуалног оквира за финансијско извештавање ("Концептуални оквир"), усвојених од стране Одбора, као и повезаних IFRIC тумачења. Наведени преводи објављени у Решењу о утврђивању превода не укључују основе за закључивање, илуструјуће примере, смернице, коментаре, супротна мишљења, разрађене примере, као и други допунски објашњавајући материјал који може да се усвоји у вези са стандардима, односно тумачењима, осим ако се изричито не

наводи да је тај материјал саставни део стандарда, односно тумачења. На основу Решења о утврђивању превода Концептуални оквир, МРС, МСФИ, IFRIC и са њима повезана тумачења која су преведена, у примени су од финансијских извештаја који се састављају на дан 31. децембра 2014. године. Измењени или издати МСФИ и тумачења стандарда, након овог датума, нису преведени и објављени, па стога нису ни примењени приликом састављања приложених финансијских извештаја.

Међутим, до датума састављања приложених финансијских извештаја, нису биле преведене све измене МРС/МСФИ и IFRIC тумачења која су била на снази од 1. јануара 2015. године. Осим тога, поједина законска и подзаконска регулатива прописује рачуноводствене поступке, вредновања и обелодањивања која у појединим случајевима одступају од захтева МРС/МСФИ и IFRIC тумачења.

Поред наведеног, приложени финансијски извештаји одступају од МРС и МСФИ у следећем тачкама:

- „Ванбилансна средства и обавезе“ су приказана на обрасцу биланса стања. Ове ставке по дефиницији МСФИ не представљају ни средства ни обавезе.
- Друштво је ове финансијске извештаје саставило у формату прописаном од стране Министарства финансија, који није у складу са захтевима МРС 1 – “Приказивање финансијских извештаја.”

Сходно наведеном, а имајући у виду потенцијалне материјалне ефекте које одступања рачуноводствених прописа Републике Србије од МСФИ и МРС могу имати на реалност и објективност финансијских извештаја Друштва,

приложени финансијски извештаји се не могу сматрати финансијским извештајима који су у потпуности у сагласности са МСФИ и МРС.

Финансијски извештаји су састављени према концепту историјских трошкова, модификованом за ревалоризацију некретнина, постројења и опреме, као и финансијских средстава и обавеза чији се ефекти промена у фер вредностима исказују у билансу успеха.

Друштво је у састављању ових финансијских извештаја примењивало усвојене рачуноводствене политике.

У складу са Законом о рачуноводству финансијски извештаји Друштва су исказани у хиљадама динара. Динар представља званичну извештајну валуту у Републици Србији.

Састављање финансијских извештаја за 2018. годину Контроле летења Србије и Црне Горе SMATSA доо Београд за обрачунски период који се завршава 31.12.2018. године, по свим материјално значајним питањима, извршено је у складу са Законом о рачуноводству (“Службени гласник РС” бр. 62/2013) који подразумева примену Међународних рачуноводствених стандарда, односно Међународних стандарда финансијског извештавања (МРС/МСФИ) као и прописима издатим од стране Министарства финансија Републике Србије.

Решењем Министра финансија Републике Србије (број 401-00-380/2010. од 25.10.2010. године) утврђени су и објављени Оквир и превод МРС који су били у примени на дан 31. децембра 2014. године и на коме се заснива Закон о рачуноводству. Руководство Друштва процењује утицај промена МРС, нових МСФИ, као и тумачења стандарда у вези израде консолидованих финансијских извештаја. Измене и допуне постојећих

МРС-а, нови МСФИ и тумачења стандарда, замене важећих МРС-а новим, који су ступили на снагу почев од 1. јануара 2014. године, као и примена нових тумачења која су ступила на снагу у току 2014. године, нису имали за резултат значајније промене рачуноводствених политика Друштва, нити материјално значајан утицај на финансијске извештаје у периоду почетне примене. И поред тога што многе од ових промена нису применљиве на пословање Друштва, руководство Друштва не изражава експлицитну и безрезервну изјаву о усаглашености финансијских извештаја са МСФИ, који се примењују на периоде приказане у приложеним финансијским извештајима.

Ревизија финансијских извештаја Друштва за 2017. годину извршена је од стране Привредног друштва за ревизију рачуноводство и консалтинг „Moore Stephens Revizija i Računovodstvo“ d.o.o. Студентски трг 4/V, Београд . Према Извештају независног ревизора финансијски извештаји истинито и објективно, по свим материјално значајним питањима, приказују финансијско стање Друштва на дан 31.12.2017. године, као и резултат њеног пословања и токове готовине за пословну годину завршену на тај дан, у складу са рачуноводственим прописима важећим у Републици Србији и рачуноводственим политикама обелодањеним у Напоменама уз Финансијске извештаје.

У складу са одредбама члана 34. Закона о рачуноводству финансијски извештаји за 2017. годину, заједно са Извештајем независног ревизора „Moore Stephens Revizija i Računovodstvo“ d.o.o, Одлуком Скупштине Друштва о усвајању Финансијских извештаја за 2017. годину, Одлуком Скупштине Друштва о расподели добити на нераспоређену добит и Извештајем о пословању за 2017. годину достављени су Агенцији за привредне регистре ради објављивања на интернет

страници Регистра финансијских извештаја.

Састављање финансијских извештаја у складу са МСФИ захтева примену извесних кључних рачуноводствених процена. Оно, такође, захтева да Руководство користи своје просуђивање у примени рачуноводствених политика Друштва.

Грешке из претходних година се нису одразиле на финансијске извештаје за 2017. годину, већ су евидентирани на рачунима групе 59 и 69 у финансијским извештајима за 2018. годину.

7.5.2 Преглед значајнијих рачуноводствених политика

7.5.2.1 Нематеријална улагања

Нематеријално улагање је одредиво немонетарно средство без физичког садржаја:

- које служи за производњу или испоруку робе или услуга, за изнајмљивање другим лицима или се користи у административне сврхе;
- које друштво контролише као резултат прошлих догађаја и
- од којег се очекује прилив будућих економских користи.

Нематеријална улагања чине: улагања у развој; концесије, патенти, лиценце и слична права; остала нематеријална улагања; нематеријална улагања у припреми и аванси за нематеријална улагања.

Набавка нематеријалних улагања у току године евидентира се по набавној вредности. Набавну вредност чини фактурна вредност увећана за све зависне трошкове набавке и све трошкове довођења у стање функционалне приправности. Цену коштања

нематеријалних улагања произведених у сопственој режији чине директни трошкови и припадајући индиректни трошкови, који се односе на то улагање.

Трошкови по зајмљивања наста ли до момента стављања нематеријалне имовине у употребу, капитализују се, односно укључују се у набавну вредност.

Након што се призна као средство, нематеријално улагање се исказују по набавној вредности или по цени коштања умањеној за укупан износ обрачунате амортизације и укупан износ губитака због обезвређења.

Као нематеријална улагања признају се и подлежу амортизацији нематеријална улагања која испуњавају услове прописане ревидираним МРС 38 Нематеријална улагања, имају корисни век трајања дужи од годину дана.

Накнадни издатак који се односи на већ призната нематеријална улагања, приписује се исказаном износу тог средства, ако је вероватно да ће прилив будућих економских користи да буде већи од првобитно процењене стопе приноса тог средства.

Друштво признаје у књиговодствену вредност нематеријалног улагања, трошкове замене неких делова тих ставки, у моменту када ти трошкови настану и када су задовољени критеријуми признавања из МРС 38 – Нематеријална имовина (параграф 21).

Сваки други накнадни издатак признаје се као расход у периоду у коме је настао.

Уколико постоје показатељи да је дошло до умањења вредности, процењује се књиговодствена вредност нематеријалних средстава и уколико умањење постоји, вредност средстава се умањује до надокнадивог износа.

Добици или губици који проистекну из расходовања или отуђења утврђују се као разлика између процењених нето прилива од продаје и исказаног износа средства и признају се као приход или расход у билансу успеха.

Обезвређење вредности нематеријалних улагања признаје се смањењем вредности улагања уз истовремено признавање расхода у Билансу успеха, у складу са МРС 36 – Умањење вредности имовине.

Уколико постоје показатељи да је дошло до умањења вредности, процењује се књиговодствена вредност нематеријалних средстава и уколико умањење постоји, вредност средстава се умањује до надокнадивог износа.

Преостала вредност нематеријалних улагања сматра се једнаком нули, осим када:

- постоји уговорена обавеза трећег лица да откупи то средство на крају његовог преосталог века трајања или
- за то средство постоји активно тржиште на којем се може одредити преостала вредност и да ће то тржиште трајати и на крају века тог средства.

Амортизација нематеријалних улагања која подлежу амортизацији врши се применом пропорционалног метода у року од пет година осим улагања чије је време утврђено уговором, када се отписивање врши у роковима који проистичу из уговора. Обрачун амортизације нематеријалног улагања врши се од почетка наредног месеца у односу на месец када је нематеријално улагање стављено у употребу. Основицу за обрачун амортизације нематеријалних улагања чини набавна вредност умањена за акумулирану амортизацију и укупне губитке због обезвређења.

Основне стопе амортизације за поједина нематеријална улагања су следеће:

Назив	Стопа амортизације %
Лиценце	14,28-100
Лиценцирани софтвери	10-33,33
Пројектна документација	14,28-20

Стопе амортизације за нематеријална улагања, могу се изменити и допунити само на основу налога у писаној форми који је издала стручна служба по налогу Директора за ваздухопловну технику и уз сагласност Директора Друштва, као и на основу усвојеног извештаја независног проценитеља.

Нематеријална имовина, односно право коришћења по основу уговора о лиценци, рачуноводствено се признаје у складу са MPC 38 – Нематеријална имовина. Уговором о лиценци регулише се предмет уступања даваоца лиценце и обавезе стицаоца лиценце. Накнада коју плаћа стицалац лиценце представља за њега нематеријално улагање (под условом да се право које је предмет уговора користи дуже од годину дана).

Трошкови који се могу директно приписати софтверу капитализују се као део софтверског производа. Остали издаци за развој који не могу испунити критеријуме признају се као расходи када настану.

Нематеријална улагања престају да се исказују у билансу стања након отуђивања или када је средство трајно повучено из употребе и када се од његовог отуђења не очекују никакве будуће економске користи.

7.5.2.2 Некретнине, постројења и опрема

Као некретнине, постројења и опрема признају се и подлежу амортизацији материјална средства која испуњавају услове за признавање прописане MPC 16

Некретнине, постројења и опрема, чији је корисни век трајања дужи од годину. Почетно мерење некретнина, постројења и опреме који испуњава услове за признавање као стално средство, врши се по набавној вредности или по цени коштања. Накнадни издатак који се односи на већ признату некретнину, постројење и опрему приписује се исказаном износу тог средства, ако је вероватно да ће прилив будућих економских користи да буде већи од првобитно процењене стопе приноса тог средства. Сваки други накнадни издатак признаје се као расход у периоду у коме је настао.

Накнадни издаци тј. улагања у основна средства, чија је висина можда значајна, а који се састоје првенствено од трошкова рада, потрошног материјала и ситнијих резервних делова исказују се као трошкови текућег одржавања. Замена крупнијих резервних делова, чији је рок употребе краћи од годину дана, исказује се као трошак одржавања јер такав резервни део не испуњава критеријуме да буде признат као средство.

С обзиром на то да саставни делови грађевинских објеката могу захтевати замену пре истека века трајања објекта као целине, ставом 13 ревидираног MPC 16 – Некретнине, постројења и опрема дата је могућност да предузеће средство које се замењује признаје као посебно средство ако испуњава два основна услова из става 7 овог стандарда (а) – да је вероватно да ће будуће економске користи повезане са тим средством притицати у предузеће, и (б)

– да се набавна вредност, односно цена коштања средства може поуздано одмерити. Признавање се врши у моменту када трошкови замене настану, с тим што се књиговодствена вредност делова који се замењују искњижава, без обзира на то да ли је замењени део амортизован или није. Ако није прикладно да се утврди књиговодствена вредност замењеног дела, према ставу 70 ревидираног МРС 16 – Некретнине, постројења и опрема, могу се користити трошкови замене као информација о томе колики су били трошкови замењеног дела у време његове набавке или изградње.

Ако део који се замењује није евидентиран у књиговодству као посебно средство, а има различит век трајања од века трајања

средства и ако се књиговодствена вредност утврђује по методу замене, износ отписане вредности (обрачунате амортизације) утврђује се применом стопе по којој је отписано средство чији је то део, а не по стопи која проистиче из века трајања дела који се замењује.

Амортизација некретнина, постројења и опреме врши се применом пропорционалног метода и започиње када је средство расположиво за коришћење.

Последња процена вредности некретнина, постројења и опреме је извршена на дан 01.01.2017. године.

Основне стопе амортизације за поједине групе некретнина, постројења и опреме су следеће:

Назив	Стопа амортизације 2018. године	Стопа амортизације 2017. године
Грађевински објекти	0,24 - 100 %	0,24 - 100 %
Опрема	5,56 - 50 %	5,56 - 50 %
Возила	10 – 50 %	10 – 50 %
Рачунарска опрема	14,28 - 50 %	14,29 - 50 %
Намештај	10 – 50 %	10 – 50 %
Остала опрема	2,50 – 50 %	2,50 – 50 %
Авиони	2,86 - 12,50 %	2,86 - 12,50 %
Улагања у туђу опрему	6,66 – 20 %	6,66 – 20 %

Обрачун амортизације за пореске сврхе врши се у складу са Законом о порезу на добит правних лица Републике Србије и Правилником о начину разврставања сталних средстава по групама и начину утврђивања амортизације за пореске сврхе, што резултира у одложеним порезима.

Улагања на туђим основним средствима ради обављања делатности признају се и исказују на посебном рачуну као основна

средства под условом да је њихов корисни век трајања дужи од годину.

Амортизација улагања на туђим основним средствима врши се на основу процењеног века коришћења.

Некретнине, постројења и опрема престају да се исказују у билансу стања након отуђивања или када је средство трајно повучено из употребе и када се од његовог отуђења не очекују никакве будуће економске користи.

Добици или губици који проистекну из расходовања или отуђења некретнина, постројења и опреме утврђују се као разлика између процењених нето прилива од продаје и исказаног износа средстава и признају се као приход или расход у билансу успеха.

Када се ревалоризирана средства продају износ ревалоризације укључену ревалоризациону резерву преноси се на нераспоређену добит.

Некретнине, постројења и опрема који су повучени из активне употребе и држе се ради отуђења, исказују се у износима по којима су исказани на дан повлачења средства из активне употребе.

На дан сваког биланса стања Друштво процењује да ли постоји нека индиција о томе да је средство можда обезвређено. Уколико таква индиција постоји, Друштво процењује износ средства који може да се поврати. Ако је надокнадива вредност средства мања од његове књиговодствене вредности књиговодствена вредност се своди на надокнадиву вредност и истовремено се смањују претходно формиране ревалоризационе резерве по основу тог средства. Ако нису формиране ревалоризационе резерве по основу средства чија је вредност умањена или су искоришћене за друге сврхе, за износ губитка од умањења вредности признаје се расход периода.

Ако на дан биланса стања постоје наговештаји да претходно признат губитак од умањења вредности не постоји или је умањен, врши се процена надокнадиве вредности тог средства. Губитак због умањења вредности признат у претходним годинама признаје се као приход, у случају да је примењен основни поступак вредновања некретнина, постројења и опреме, односно као повећање ревалоризационе резерве уколико је примењен алтернативни поступак

вредновања некретнина, постројења и опреме, а књиговодствена вредност се повећава до надокнадиве вредности.

Процену фер вредности и остатка вредности средства (као и резидуалне вредности) врши овлашћени проценитељ, а у складу са МРС 16 - Некретнине, постројења и опрема уз евидентирање резултата процене на приходима, односно расходима.

Накнадни издатак који се односи на већ признате некретнине, постројења и опрему приписује се исказаном износу тог средства, ако је вероватно да ће будућих економских користи да буде већи од првобитно процењене стопе приноса тог средства и да се набавна вредност/цена коштања накнадног издатка може поуздано утврдити.

7.5.2.3 Алат и инвентар

Средства алата и инвентара, чији је век употребе краћи од годину дана обавезно се исказују као обртна средства (као залихе), независно од тога колика је њихова набавна вредност. За ова средства не обрачунава се амортизација, већ се стављањем у употребу њихова целокупна вредност преноси на трошкове.

Као стално средство признају се и подлежу амортизацији средства алата и ситног инвентара који се калкулативно отписује, чији је корисни век трајања дужи од годину дана.

Средства алата и инвентара која не задовољавају ове услове исказују се као обртна средства (залихе).

За истоврстан алат и инвентар који се заједно користи појединачна вредност се утврђује као збир појединачних вредности свих истоврсних алата и инвентара.

7.5.2.4 Резервни делови

Као стално средство признају се уграђени резервни делови, чији је корисни век трајања дужи од годину.

Такви резервни делови, по уградњи, увећавају књиговодствену вредност средства у које су уграђени.

Резервни делови који не задовољавају услове из става 1. овог члана, приликом уградње, исказују се као трошак пословања.

7.5.2.5 Залихе

Залихе се рачуноводствено обухватају у складу са МРС 2 - Залихе.

Залихе су средства у облику материјала или помоћних средстава која се троше у процесу производње или приликом пружања услуга.

Залихе обухватају основни и помоћни материјал који ће бити искоришћен у процесу производње или приликом пружања услуга.

Залихе материјала које се набављају од добављача мере се по набавној вредности.

Набавну вредност или цену коштања залиха чине сви трошкови набавке и други трошкови настали довођењем залиха на њихово садашње место и стање.

Трошкови набавке материјала обухватају набавну цену, увозне дажбине и друге порезе (осим оних које предузеће може накнадно да поврати од пореских власти као што је ПДВ који се може одбити као претходни порез), трошкове превоза, манипулативне трошкове и друге трошкове који се могу директно приписати набавци материјала. Попуст, работи и друге

сличне ставке одузимају се при утврђивању трошкова набавке.

Обрачун излаза (уtroшка) залиха материјала, врши се по методи просечне пондерисане цене.

Утврђивање пондерисане просечне цене врши се после сваког новог улаза материјала.

У условима пословања уз хиперинфлацију врши се усклађивање вредности залиха према индексу раста цена, у складу са МРС 29 – Финансијско извештавање у хиперинфлаторним привредама.

7.5.2.6 Краткорочна потраживања и пласмани

Краткорочна потраживања обухватају потраживања од купаца у земљи и иностранству по основу пружања услуга и друго.

Краткорочни пласмани обухватају кредите, хартије од вредности и остале краткорочне пласмане са роком доспећа, односно продаје од годину дана од дана биланса.

Краткорочна потраживања од купаца мере се по вредности из оригиналне фактуре.

Ако се вредност у фактури исказује у страниј валути, врши се прерачунавање у извештајну валуту по средњем курсу важећем на дан трансакције.

Промене девизног курса од датума трансакције до датума наплате потраживања исказују се као курсне разлике у корист прихода или на терет расхода.

Потраживања исказана у страниј валути на дан биланса прерачунавају се према важећем средњем курсу, а курсне разлике

признају се као приход или расход периода.

Индиректан отпис, односно исправка вредности потраживања од купаца на терет расхода периода преко рачуна исправке вредности врши се код потраживања од купаца, у складу са законом прописаним роком од доспећа фактуре за наплату, уз процену наплативости сваког појединачног потраживања. Одлуку о индиректном отпису, односно исправци вредности потраживања од купаца, преко рачуна исправке вредности на предлог комисије за попис потраживања и краткорочних пласмана доноси Надзорни одбор Друштва. Директан отпис потраживања од купаца на терет расхода периода се врши уколико је ненаплативост извесна и документована - предузеће није успело судским путем да изврши њихову наплату и потраживање је претходно било укључено у приходе предузећа. Одлуку о директном отпису потраживања од купаца доноси Надзорни одбор Друштва на предлог комисије за попис потраживања и краткорочних пласмана и/или на основу годишњег извештаја ЕУРОКОНТРОЛ-а.

Обрачун и наплата услуга обезбеђења ваздушног саобраћаја у ваздушном простору Републике Србије – Области информисања у лету Београд (FIR Београд), врши се у складу са важећим прописима и висини накнаде за коришћење услуга обезбеђења ваздушног саобраћаја у области терминалних контрола летења.

7.5.2.7 Готовина и готовински еквиваленти

Готовина и готовински еквиваленти чине део обртне (текуће) имовине правног лица која се процењује по номиналној односно фер вредности у складу са MPC 39 – Финансијски инструменти: признавање и одмеравање и другим релевантним

стандардима (MPC 32 – Финансијски инструменти: презентација и MPC 7 – Извештај о токовима готовине).

Готовина и готовински еквиваленти обухватају: новац у благајни, депозите по виђењу код банака, друга краткорочна високо ликвидна улагања са првобитним роком доспећа до три месеца или краће (чекови и менице примљене на наплату, текућа улагања у хартије од вредности) и прекорачења по текућем рачуну. Прекорачења по текућем рачуну, уколико настану, била би укључена у обавезе по кредитима у оквиру текућих обавеза, у билансу стања.

7.5.2.8 Ванбилансна средства и обавезе

Ванбилансна средства/обавезе обухватају евиденцију за:

- примљене гаранције, дате гаранције, контрагаранције и обавезе по том основу.

7.5.2.9 Основни капитал

Основни капитал настаје приликом оснивања друштва по основу улога оснивача у Друштво. Оснивачи Друштва су Република Србија (92%) и Црна Гора (8%).

Иницијално, основни капитал се исказује у висини процењеног улога у Друштво (односно чине га уплаћени капитал и уписани неуплаћени капитал).

Промене на основном капиталу врше се искључиво према правилима прописаним Законом о привредним друштвима, а све промене на основном капиталу региструју се код одговарајућег Регистра.

Основни капитал исказан у динарима се не мења према променама курса ЕУР иако је

у Регистру приликом регистрације уписана вредност у еврима.

7.5.2.10 Резерве

Друштво има резерву формирану из нераспоређене добити док резерва не достигне најмање 20% основног капитала, што је регулисано Уговором о потврђивању континуитета пружања услуга у ваздушној пловидби у просторима Србије и Црне Горе.

7.5.2.11 Ревалоризационе резерве

Ревалоризационим резервама обухваћени су позитивни ефекти промена поштене (фер) вредности некретнина, постројења, опреме, нематеријалних улагања и других финансијских инструмената. Према МРС 16 – Некретнине, постројења и опреме и МРС 38 – Нематеријална имовина када се увећа књиговодствена вредност неког средства услед ревалоризације, позитиван ефекат ревалоризације исказује се у корист сопственог капитала као ревалоризациона резерва. Смањење ревалоризационе резерве јавља се по основу негативне ревалоризације средства за која је претходно формирана ревалоризациона резерва. Негативни ефекат ревалоризације у случају реализације (отуђење и расходовање средстава) јавља се уколико је по основу конкретног средства била исказана ревалоризациона резерва.

7.5.2.12 Нераспоређени добитак

Нераспоређени добитак се евидентира као нераспоређени добитак ранијих година и нераспоређени добитак текуће године. На рачуну Нераспоређени добитак ранијих година исказује се кумулирани нераспоређени добитак ранијих година, као

и ефекат по основу промене рачуноводствене политике и исправке значајне материјалне грешке у складу са МРС 8- Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке, као и усвојеним рачуноводственим политикама. Нераспоређени добитак текуће године настаје преносом резултата текуће године на рачун нераспоређеног добитка. Реализоване ревалоризационе резерве преносе се на Нераспоређени добитак текуће године преко Биланса стања.

7.5.2.13 Резервисања

Дугорочна резервисања обухватају резервисања у вези са примањима запослених (МРС 19 – Накнаде запосленима) и остала дугорочна резервисања за покриће обавеза (правних или стварних), насталих као резултат прошлих догађаја, за које је вероватно да ће изазвати одлив ресурса који садрже економске користи, ради њиховог измиривања и које се могу поуздано проценити (на пример, спорови у току).

Дугорочна резервисања прате се по врстама, а њихово смањење, односно укидање врши се у корист прихода.

Резервисања се не признају за будуће пословне губитке.

Резервисања се разликују од других обавеза као што су, на пример, обавезе према добављачима и обрачунате обавезе, јер је код њих присутна неизвесност у погледу рока настанка или износа будућих издатака који су потребни за измирење.

Мерење резервисања врши се у износу који је признат као резервисање и он представља најбољу процену издатка који је потребан за измирење садашње обавезе на дан биланса стања.

Резервисања се испитује на дан сваког биланса стања и коригује тако да одражавају најбољу садашњу процену. Ако више није вероватно да ће одлив ресурса који представља економске користи бити потребан за измирење обавеза, резервисање се укида.

Резервисање је обавеза (законска или изведена) која постоји на дан биланса, али има неизвршен рок доспећа и износ.

Друштво на рачуну Резервисања за накнаде и друге бенефиције запослених исказује дугорочна резервисања по основу бенефиција (отпремнине и јубиларне награде) које се исплаћују у складу са правима стеченим у току трајања и након престанка запослења, а у складу са МРС 19 – Примања запослених. Према МРС 19 – Примања запослених исплате по основу отпремнина и јубиларних награда не терете период у којем је извршена исплата запосленима, већ врши укалкулисавање од датума запослења до датума када се врши исплата по основу стеченог права. По овом основу Друштво резервише средства према процени овлашћеног актуара.

7.5.2.14 Обавезе

Обавезама се сматрају:

- дугорочне обавезе (обавезе према повезаним правним лицима и правним лицима са узајним учешћем, дугорочни кредити, обавезе по дугорочним хартијама од вредности и остале дугорочне обавезе). Дугорочне обавезе доспевају у року дужем од годину дана од дана настанка, односно од дана биланса, а признају се и вреднују у складу са МРС 39 – Финансијски инструменти: признавање и одмеравање и другим релевантним МРС. Друштво има формирану дугорочну обавезу по

основу дугорочних кредита у иностранству.

Код признавања дугорочних обавеза по основу кредита Друштво се руководило смерницама МРС 23 – Трошкови позајмљивања. Расходи камата и други трошкови позајмљивања који се непосредно могу приписати стицању, изградњи или изради квалификованог средства морају се капитализовати (приписати) набавној вредности (цени коштања) средства.

Период капитализације је период од почетка улагања у средство које се квалификује (почетак капитализације) до момента када су суштински завршене све активности неопходне да би се средство припремило за планирану употребу или продају (престанак капитализације). Трошкови позајмљивања настали пре и после периода капитализације, без обзира на то да ли су настали по основу наменских или ненаменских позајмица за стицање конкретног средства, признају се као расход периода.

Према параграфу 23 МРС 23 – Трошкови позајмљивања капитализација трошкова позајмљивања се обуставља током продужених периода у којима је прекинут активан развој. Трошкови позајмљивања настали током продуженог периода у коме су прекинуте активности неопходне за припрему средства за планирану употребу или продају не могу да се капитализују, већ се приказују као расход периода (нпр. привремено одустајање од изградње започетог грађевинског објекта).

Обзиром да се кредит евидентира у иностранској валути, на дан биланса обавеза се своди на средњи курс валуте и по том основу настају и књиже се позитивне и негативне курсне разлике;

- Краткорочним обавезама сматрају се обавезе које доспевају у року од годину

дана од дана састављања финансијских извештаја.

- краткорочне обавезе из пословања (добављачи и остале обавезе из пословања). Друштво је евидентирало све обавезе према домаћим и ино добављачима;
- остале краткорочне обавезе (обавезе по основу зарада и накнада зарада, обавезе према члановима Надзорног одбора и Скупштине друштва, обавезе према физичким лицима за накнаде по уговорима) и
- обавезе за порез на додату вредност.

Краткорочним обавезама сматрају се обавезе које доспевају у року од годину дана од дана састављања финансијских извештаја.

Приликом почетног признавања Друштво мери финансијску обавезу по њеној набавној вредности која представља поштену вредност надокнаде која је примљена за њу. Трансакциони трошкови се укључују у почетно мерење свих финансијских обавеза.

Обавезе у страниој валути, као и обавезе са валутном клаузулом, процењују се на дан састављања финансијских извештаја по средњем курсу стране валуте. Разлике које се том приликом обрачунавају обухватају се као расход или приход периода.

Смањење обавеза по основу закона, ванпарничног поравнања и слично врши се директним отписивањем.

7.5.2.15 Текући и одложени порез на добит

Трошкови пореза за период обухватају текући и одложени порез. Порез се признаје у билансу успеха, осим до висине

која се односи на ставке које су директно признате у капиталу. У том случају порез се такође признаје у капиталу.

Текући порез на добит се обрачунава на датум биланса стања на основу важеће законске пореске регулативе Републике Србије где Друштво послује и остварује опорезиву добит.

Одложени порез на добит се укалкулисава у пуном износу, коришћењем методе обавеза, за привремене разлике које настану између пореске основице средстава и обавеза и њихових књиговодствених износа у финансијским извештајима.

Одложени порез на добит се одмерава према пореским стопама (и закону) које су на снази до датума биланса стања и за које се очекује да ће бити примењене у периоду у коме ће се одложена пореска средства реализовати или одложене пореске обавезе измирити.

Одложено пореско средство се признаје до износа за који је вероватно да ће будућа добит за опорезивање бити расположива и да ће се привремене разлике измирити на терет те добити.

7.5.2.16 Приходи и расходи

Приходи обухватају приходе од уобичајених активности Друштва и добитке. Приходи од уобичајених активности су приходи од пружања услуга у ваздушном саобраћају, приходи од вршења услуге калибраже, школовања пилота и контролора, приходи од субвенција, дотација, компензација и повраћаја дажбина по основу продаје услуга и други приходи који су обрачунати у књиговодственој исправи, независно од времена наплате.

Добици представљају друге ставке које задовољавају дефиницију прихода и могу, али не морају да проистекну из уобичајених активности Друштва. Добици представљају повећање економских користи и као такви по природи нису различити од прихода. Добици укључују добитке проистекле из продаје дугорочних средстава. Добици се признају на нето основи, након умањења за одговарајуће расходе.

Друштво признаје приход када се износ прихода може поуздано измерити, када је вероватно да ће у будућности Друштво имати економске користи и када су испуњени посебни критеријуми за сваку од активности. Износ прихода се не сматра поуздано мерљивим све док се не реше све потенцијалне обавезе које могу настати у вези са продајом.

Приход од уговора са фиксном ценом (за пружање услуга школовања контролора, пилота и услуга калибраже) признаје се по методу степена завршености. Приходи од услуга исказани су сразмерно степену завршености услуге на дан билансирања.

Приход од камата се признаје на временски пропорционалној основи.

Приходи по основу ефеката валутне клаузуле обухватају позитиван ефекат уговорене ревалоризације и валутне клаузуле.

Друштво на рачуну 692 евидентира Приходе по основу исправки грешака из ранијих година које нису материјално значајне. На датум билансирања (31.12.) пословни догађаји евидентирани на рачуну 692 рекласификују се у корист рачуна нераспоређене добити, уколико представљају материјално значајну грешку.

Укупне пословне расходе чине: трошкови материјала, трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи, трошкови амортизације и резе рвисања, трошкови

производних услуга и нематеријални трошкови независно од момента плаћања.

Издаци за рекламу, пропаганду и репрезентацију морају да буду веродостојни, односно документовани, да су настали и да су плаћени. Као издаци за репрезентацију могу да се признају веродостојно документовани трошкови по следећим основама: угоститељске услуге за пословне партнере ради закључења и реализације уговора или другог облика пословне сарадње, давање производа пословним партнерима, угоститељске услуге поводом прослава јубилеја и слично.

Друштво на рачуну 592 евидентира Расходе по основу исправки грешака из ранијих година које нису материјално значајне. На датум билансирања (31.12.) пословни догађаји евидентирани на рачуну 592 рекласификују се на терет рачуна нераспоређене добити, уколико представљају материјално значајну грешку.

Губици представљају друге ставке које задовољавају дефиницију расхода и могу, али не морају, да проистекну из уобичајених активности Друштва. Губици представљају смањење економских користи и као такви нису по својој природи различити од других расхода.

Губици укључују, на пример, оне који су последица катастрофа, као што су пожар и поплава, али и оне који су произашли из продаје дугорочних средстава. Дефиниција расхода, такође, укључује нереализоване губитке, на пример, оне произашле из ефеката пораста курса стране валуте у вези са задуживањем у тој валути. Када се губици признају у билансу успеха, приказују се посебно, због тога што је сазнање о њима корисно при доношењу економских одлука. Губици се обично приказују на нето основи, након умањења за одговарајуће приходе.

7.5.2.17 Камате и други трошкови позајмљивања

Камате и остали трошкови позајмљивања Друштва обухватају се у складу са MPC 23 - Трошкови позајмљивања.

Расходи камата и други трошкови позајмљивања који се непосредно могу приписати стицању, изградњи или изради квалификованог средства морају се капитализовати (приписати) набавној вредности (цени коштања) средства.

Трошкови позајмљивања настали током продуженог периода у коме су прекинуте активности неопходне за припрему средства за планирану употребу или продају не могу да се капитализују, већ се приказују као расход периода (нпр. привремено одустајање од изградње започетог грађевинског објекта).

7.5.2.18 Накнадно установљене грешке

Исправка накнадно установљених материјално значајних грешака врши се преко рачуна нераспоређене добити из ранијих година, односно нераспоређеног губитка ранијих година на начин утврђен MPC 8 - Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке.

Материјално значајном грешком сматра се грешка која је у појединачном износу или у кумулативном износу са осталим грешкама већа од 3% укупних прихода.

Накнадно установљене грешке које нису материјално значајне исправљају се на терет расхода, односно у корист прихода периода у коме су идентификоване.

7.5.2.19 Функционална валута и валута приказивања

Функционална валута и валута приказивања Друштва у складу са MPC 21 - Ефекти промена девизних курсева је динар.

7.5.3 Управљање финансијским ризиком

7.5.3.1 Фактори финансијског ризика

Пословање Друштва је изложено различитим финансијским ризицима: тржишни ризик (који обухвата ризик од промена курсева страних валута, ризик од промене вредности каматне стопе, ризик од промене цена), кредитни ризик, ризик ликвидности и ризик токова готовине. Друштво се најчешће сусреће са заједничким деловањем више финансијских ризика што за последицу има да Друштво не може у потпуности да их предвиди. Управљање ризицима у Друштву је усмерено на настојање да се у ситуацији непредвидивости финансијских ризика потенцијални негативни утицаји на финансијско пословање Друштва сведу на минимум.

Ризицима управља руководство Друштва у складу са препорукама Надзорног одбора. Руководство Друштва идентификује и процењује финансијске ризике и дефинише начине заштите од ризика.

Руководство Друштва правовремено и прецизно доноси своје пословне одлуке и тиме се штити од кредитног и тржишног ризика.

7.5.3.2 Циљеви управљања финансијским ризицима

Финансијски ризици укључују:

- тржишни ризик (девизни и каматни),
- кредитни ризик и

- ризик ликвидности.

Финансијски ризици се сагледавају на временској основи (у складу са планским и стратешким документима Друштва) и превасходно се избегавају смањењем изложености Друштва овим ризицима. Друштво не користи никакве финансијске инструменте како би избегло утицај финансијских ризика на пословање из разлога што такви инструменти нису у широкој употреби, нити постоји организовано тржиште таквих инструмената у Републици Србији.

7.5.3.2.1 Тржишни ризик (девизни и каматни)

У свом пословању Друштво је изложено финансијским ризицима од промена

курсева страних валута (Друштво послује и у међународним оквирима) и промена каматних стопа. Ризик од промене курса страних валута настаје када су будуће трансакције и призната средства и обавезе исказане у валути која није функционална валута Друштва.

Изложеност тржишном ризику се сагледава преко анализе сензитивности. Није било значајнијих промена у изложености Друштва тржишном ризику, нити у начину на који Друштво управља или мери тај ризик.

Друштво има обавезу да своју укупну изложеност ризику од промена курса страних валута заштити доношењем правилних и правовремених одлука.

Категорије финансијских инструмената (у 000 РСД)

	31. децембар 2018.	31. децембар 2017.
Финансијска средства		
Потраживања од купаца	1,362,005	1,483,012
Остала потраживања	14,962	20,088
Дати аванси	12,555	12,455
Готовина и готовински еквиваленти	1,427,318	1,969,208
	2,816,840	3,484,763
Финансијске обавезе		
Дугорочни кредити	1,291,798	874,749
Део дугорочних кредита који доспева до једне године	430,982	483,653
Обавезе према добављачима	502,808	471,906
Остале обавезе и примљени аванси	141,140	210,681
	2,366,728	2,040,989

Основни финансијски инструменти Друштва су готовина и готовински еквиваленти, потраживања, обавезе према добављачима и остале обавезе чија је основна намена финансирање текућег пословања Друштва. Обавезе према

добављачима измирене су делимично у току јануара и фебруара 2019. године.

Политика руководства Друштва у погледу управљања ризиком је да заштити између 90% и 100% очекиваних токова готовине (углавном прихода од извршених услуга и

трошкова набавке опреме и резервних делова) у свакој од главних валута у току наредних 12 месеци.

Процент наплате рутних накнада за услуге пружене ино комитентима износио је приближно 99,76%

Процент наплате за терминалне услуге ино комитентима износио је приближно 90,35% (Montenegro Airlines платио 11 од 12 фактура за 2018. годину), а од домаћих комитената приближно 99%.

7.5.3.2.1.1 Девизни ризик

Друштво је изложено девизном ризику првенствено преко готовине и готовинских еквивалената, потраживања од купаца, дугорочних кредита и обавеза према добављачима који су исказани у иностраној валути. Друштво не користи посебне финансијске инструменте као заштиту од ризика, обзиром да у Републици Србији такви инструменти нису уобичајени.

Стабилност економског окружења у којем Друштво послује, у великој мери зависи од мера Владе у привреди, укључујући и успостављање одговарајућег правног и законодавног оквира.

Друштво је осетљиво на промене девизног курса евра (EUR) и у незнатној мери на

промене курса америчког долара (USD). Финансијска средства су структурално претежно састављена од ненаплаћених потраживања од купаца (највећим делом се односи на дуговања ино компанија) и од готовине и готовинских еквивалената (девизни рачун). Обавезе се састоје од дугорочних кредита и обавеза према добављачима. Дугорочни кредити се евидентирају у иностраној валути, док се обавезе према добављачима за опрему и резервне делове евидентирају у иностраној валути највећим делом, а обавезе према добављачима за фиксне месечне обавезе (струја, птт, гориво итд.) евидентирају у домаћој валути. Наведена средства и обавезе се курсирају на дан 31.12. текуће године и по том основу се књиже курсне разлике. Резултат пословања једним делом зависи од финансијских прихода и расхода. Процент учешћа позитивних курсних разлика у укупним приходима у 2018. години износио је 0,16% (2017. године 1,73%).

Процент учешћа негативних курсних разлика у укупним расходима у 2018. години износио је 0,19% (2017. године 2,14%).

Књиговодствена вредност монетарних средстава и обавеза исказаних у иностраној валути на датум извештавања у Друштву биле су следеће:

	Средства у 000 динара		Обавезе у 000 динара	
	31. децембар 2018.	31. децембар 2017.	31. децембар 2018.	31. децембар 2017.
EUR	3,638,948	4,733,823	2,122,310	1,779,712
CAD				
USD		31	3,783	346
GBP	127	200	223	38
CHF		161		
	3,639,075	4,734,215	2,126,316	1,780,96

7.5.3.2.1.2 Каматни ризик

Друштво је изложено ризику од промене каматних стопа на обавезе код којих је каматна стопа варијабилна. Овај ризик зависи од финансијског тржишта. Друштво нема на располагању инструменте којим би ублажило његов утицај.

Књиговодствена вредност финансијских средстава и обавеза на крају посматраног периода дата је у следећем прегледу:

У 000 динара

	31. децембар 2018.	31. децембар 2017.
Финансијска средства		
<i>Некаматносна</i>		
Потраживања од купаца	1,362,005	1,483,012
Остала потраживања	14,962	20,088
Дати аванси	12,555	12,455
Готовина и готовински еквиваленти	1,427,318	1,969,208
	2,816,840	3,484,763
Финансијске обавезе		
<i>Некаматносне</i>		
Обавезе према добављачима	502,808	471,906
Дугорочна резервисања за накнаде и др. бенифиције запосл.	916,198	818,786
Остале обавезе и примљени аванси	196,056	685,086
<i>Фиксна каматна стопа (EIB)</i>		
Дугорочни кредити	404,710	874,749
Део дугорочних кредита који доспева до једне године	430,982	483,653
<i>Варијабилна каматна стопа (EBRD)</i>		
Дугорочни кредити	887,088	
Део дугорочних кредита који доспева до једне године		
	3,337,842	3,334,180

7.5.3.2.2 Кредитни ризик

Друштво процењује да је од свих ризика којима могу да буду изложени финансијски

инструменти, највећи кредитни ризик, који представља ризик да дужници неће бити у могућности да своја дуговања измире у

потпуности и на време, што би за резултат имало финансијски губитак за Друштво. Изложеност Друштва овом ризику ограничена је на износ потраживања од купаца на дан биланса.

Друштво врши усаглашавање својих потраживања једном годишње, са стањем на дан 31.10.текуће године, или више пута у току године за одређене комитенте, уколико се за то укаже потреба.

Што је веће процентуално учешће појединих купаца у укупним потраживањима то је и већи кредитни ризик, посебно ако ти купци имају нестабилну ликвидност и по том основу прекорачење уговореног рока плаћања.

7.5.3.2.3 Ризик ликвидности

Ликвидност се дефинише као способност предузећа да извршава новчане обавезе у пуном износу и на време, а да при томе очува потребан обим и структуру обртних средстава за обављање те кућег пословања и кредитни бонитет. Одржавање платежне способности (ликвидности) превасходно је захтев наметнут Друштву од стране повериоца (кредитора), односно правног (државног) система.

Ликвидност представља покривеност краткорочних обавеза обртним средствима.

Руководство Друштва одржава ликвидност пословања усклађивањем динамике наплате потраживања са динамиком доспевања краткорочних обавеза.

Опрезно управљање ризиком ликвидности подразумева одржавање довољног износа готовине, као и обезбеђење адекватних извора финансирања преко одговарајућег износа кредитних обавеза и могућности.

8. Ознаке и скраћенице

ACS	Area Control Surveillance (Надзорна обласна контрола)
ADI	Aerodrome Control Instrument (Инструментална аеродромска контрола)
AFIS	Aerodrome Flight Information Services (Аеродромско информисање у лету)
AIP	Aeronautical Information Publication (Зборник ваздухопловних информација)
AIR	Air Control (Контрола у ваздуху)
AIRAC	Aeronautical Information Regulation And Control (Регулатива и контрола ваздухопловног информисања)
AIS	Aeronautical Information Services (Услуге ваздухопловног информисања)
AMHS	Aeronautical Message Handling System (Систем за управљање ваздухопловним порукама)
ANS	Air Navigation Services (Услуге у ваздушној пловидби)
ANSP	Air Navigation Services Provider (Пружалац услуга у ваздушној пловидби)
APCH	Approach (Прилажење)
APP	Approach Control (Прилазна контрола летења)
ARTAS	ATM Surveillance Tracker And Server (Надзор примаоца и сервера)
ASMT	Automatic safety monitoring tool (Алатка за аутоматско праћење безбедности)
ATC	Air Traffic Control (Контрола летења)
ATFM	Air Traffic Flow Management (Управљање протоком ваздушног саобраћаја)
ATM	Air Traffic Management (Управљање ваздушним саобраћајем)
ATS	Air Traffic Services (Услуге у ваздушном саобраћају)
BSO	Basic Strategic Objective (Основни циљ)
C-ATCC	Contingency Air Traffic Control Center (Центар контроле летења за непредвиђене ситуације)
CAT	Category (Категорија)
CCL	Croatia Control (Хрватска контрола зрачне пловидбе)
CIMACT	Civil Military ATM Co-ordination Tool (Програм за војно-цивилно координисање ваздушног простора)
CNS	Communication , Navigation and Surveillance (Услуге комуникације, навигације и надзора)
COOPANS	An international partnership between the air navigation service providers of Austria, Croatia, Denmark, Ireland and Sweden (Заједничко партнерство између провајдера услуга у ваздушној пловидби – Аустрија, Хрватска, Данска, Ирска и Шведска)
DC	Direct Current (Директна струја)
DCT	Direct (in relation to flight plan clearances and type of approach) - Директно (у односу на одобрење плана лета и врсту прилаза)
DEA	Direct Electronic Access (Директан електронски приступ)
DME	Distance Measuring Equipment (Уређај за мерење одстојања)
DPS	Data Processing System (Систем за обраду података лета)
DVOR	Doppler VOR (Доплер VOR)
EAD	European AIS Database (Европска AIS база података)
EASA	European Aviation Safety Agency (Европска агенција за безбедност у ваздушном саобраћају)

EGAFOR	Међународни пројекат за развој новог продукта прогнозе и упозорења за летове опште авијације на малим висинама (Electronic General Aviation Forecast)
EMS	Environmental Management System (Систем заштите животне средине)
ENV	Environment (Заштита животне средине)
ESARR	Eurocontrol Safety Regulatory Requirements (Еуроконтрол регулаторно безбедносни захтеви)
EUROCONTROL	European Agency for the Safety of Air Navigation (Европска организација за безбедност ваздушне пловидбе)
FAMUS	Future ATM Modernisation and Upgrade System (Пројекат модернизације и унапређења система управљања ваздушним саобраћајем)
FASOS	Fallback/contingency system for en-route, approach and tower for Belgrade and Podgorica (Резервни систем за непредвиђене ситуације за обласну, прилазну и аеродромску контролу летења Београд и Подгорица)
FIR	Flight Information Region (Област информисања у лету)
FL	Flight level (Ниво лета)
FRA	Free Route Airspace (Простор слободног планирања рута)
GMC	Ground Movement Control (Контрола кретања на земљи)
ICAO	International Civil Aviation Organization (Међународна организација цивилног ваздухопловства)
IFR	Instrument flight rules (Правила инструменталног летења)
ILS	Instrument Landing System (Систем за инструментално слетање)
INO	International NOTAM Operations (Међународне NOTAM операције)
IP	Internet Protocol (Интернет протокол)
ISO	International Organization for Standardization (Међународна организација за стандардизацију)
LARA	Local and sub-Regional Airspace Management Support System (Локални и суб-регионални систем подршке за управљање ваздушним простором)
LDAP	Directory Access Protocol (Протокол за приступ централном директоријуму)
LSSIP	Local Single Sky Implementation (Имплементација Јединственог европског неба)
LYBE	Belgrade Airport (Аеродром Београд)
LYKV	Kraljevo Airport (Аеродром Краљево)
LYNI	Nis Airport (Аеродром Ниш)
LYPG	Podgorica Airport (Аеродром Подгорица)
LYTV	Tivat Airport (Аеродром Тиват)
LYUZ	Uzice Airport (Аеродром Ужице/Поникве)
LYVR	Vrsac Airport (Аеродром Вршац)
MCC	Multi Crew Coordination (Дозвола пилота авиона са вишечланом посадом)
MET	Aeronautical Meteorological Services (Ваздухопловне метеоролошке услуге)
MTBO	Mean Time Between Outages (Средње време између отказа)
MTOW	Maximum take of weight (Максимална тежина ваздухоплова при полетању)
NM	Network Manager (Менаџер мреже)
NOTAM	A Notice to Airmen (Хитна значајна обавештења за летачко особље)
PBN	Performance-based navigation (Навигација заснована на перформансама)
PENS	Pan-European Network Services (Пан Европска мрежа сервиса)
PPL	Private Pilot Licence (Дозвола приватног пилота авиона)
PreOJT	Pre -On the Job Training (Обука која претходи обуци на радном месту)

PSR	Primary Surveillance Radar (Примарни надзорни радар)
RAT	Risk Analysis Tool (Алат за управљање ризиком)
RNP	Required navigation performance (Захтеване карактеристике система навигације)
SARP(S)	Standards and recommended practices ICAO (Стандарди и препоруке)
SEAFRA	South East Axis Free Route Airspace (Концепт слободног планирања рута на југоисточној оси)
SECSI FRA	South East Common Sky Initiative Free Route Airspace (Иницијатива слободног коришћења рута у заједничком ваздушном простору југоисточне Европе)
SES	Single European Sky (Јединствено европско небо)
SESAR	Single European Sky ATM Research (Иницијатива за модернизацију управљања ваздушним саобраћајем у простору Јединственог европског неба)
SMATSA	Serbia and Montenegro Air Traffic Services SMATSA llc (Контрола летења Србије и Црне Горе SMATSA доо Београд)
SMS	Safety Management System (Систем управљања безбедношћу)
SSR	Secondary Surveillance Radar (Секундарни надзорни радар)
STAR	Standard instrument arrival (Стандардни инструментални долазак)
SUSAN	SMATSA Upgrade of System for Air Navigation (Пројекат модернизације контроле летења)
TAF	Aerodrome forecast (Прогноза за аеродром)
UHF	Ultra High Frequency (Ултра висока фреквенција)
UPS	Uninterruptible power supply (Непрекидно напајање)
VDF	Variable frequency drive (Варијабилна фреквенција)
VHF	Very High Frequency (Врло висока фреквенција)
VOR	Very High Frequency Omni-directional Range (Свесмерни радио-фар врло високе фреквенције)
АКЛ	Аеродромска контрола летења
АЦВ	Агенција за цивилно ваздухопловство Црне Горе
ДЦВ	Директорат цивилног ваздухопловства Републике Србије
ЕЕ	Електро-енергетска
ЗРНС	Земаљска радио- навигациона средства
ОЈ	Организациона јединица
ПСС	Полетно-слетна стаза
ТК	Телекомуникације
ТКЦ	Телекомуникациони центар
ЦКЛ	Центар контроле летења

9. Индекс табела, шема и слика

9.1 Индекс табела

Табела 1. Флукуације запослених у 2018. години по месецима

Табела 2. Степен реализације обука у оквиру Центра за обуку ANS особља у 2018. години

Табела 3. Обуке у оперативним јединицама контроле летења у 2018. години

Табела 4. Циљане и остварене вредности SMS индикатора по захтеву ДЦВ за 2018. годину

Табела 5. Циљане и остварене вредности SMS индикатора по захтеву АЦВ за 2018. годину

Табела 6. Циљане и остварене вредности индикатора безбедности по захтеву ДЦВ за 2018. годину

Табела 7. Циљане и остварене вредности сигурносних индикатора по захтеву АЦВ за 2018. годину

Табела 8. Вредност индикатора капацитета у 2018. години

Табела 9. Анализа испуњености циљева квалитета за 2018. годину

Табела 10. Додатни показатељи/индикатори успешности у 2018. години

Табела 11. Резултати анкете о задовољству корисника услуга обуке пилота у оквиру SMATSA Ваздухопловне академије у 2018. години

Табела 12. Резултати анкете о задовољству корисника услуга калибраже ЗРНС из ваздуха у 2018. години

Табела 13. Биланс успеха за период од 1.1. до 31.12.2018. године (у 000 РСД)

Табела 14. Биланс стања на дан 31.12.2018. године (у 000 РСД)

Табела 15. Извештај о новчаним токовима у периоду од 1.1. до 31.12.2018. године (у 000 РСД)

Табела 16. Показатељи ликвидности – препоручене, остварене и циљне вредности

Табела 17. Показатељи финансијске сигурности – препоручене, остварене и циљне вредности

Табела 18. Показатељи профитабилности – препоручене, остварене и циљне вредности

9.2 Индекс слика

Слика 1. Територија изнад које SMATSA доо пружа услуге у ваздушној пловидби

Слика 2. Број летова у периоду од 2010. до 2018. године

Слика 3. Расподела летова у 2018. години

Слика 4. Вршни дан и вршни сат у периоду од 2010. до 2018. године

Слика 5. Учешће појединих типова ваздухоплова у 2018. години

Слика 6. Број полетања и слетања по аеродромима у периоду од 2010. до 2018. године

Слика 7. Расподела саобраћаја по аеродромима у 2018. години

Слика 8. Број летова у ваздушном простору надлежности SMATSA доо по земљама полетања/слетања у 2017. и 2018. години

Слика 9. Број сервисних јединица у периоду од 2010. до 2018. године

Слика 10. Просечна дужина лета и просечан MTOW у FIR Београд у периоду од 2010. до 2018. године

Слика 11. Јединица рутне накнаде у 2018. години (ЕУР)

Слика 12. Структура запослених према

Слика 13. Структура запослених према квалификационим групама

Слика 14. Старосна структура запослених

Слика 15. Јединица рутне накнаде за зону наплате „Србија-Црна Гора-KFOR" у 2017. и 2018. години

Слика 16. Јединица рутне накнаде за SMATSA доо у 2017. и 2018. години

Слика 17. Просечно време кашњења по IFR лету у FIR Београд генерисано ATM-ом у периоду од 2015. до 2018. године

Слика 18. Просечно време кашњења по IFR лету генерисано ATM-ом у 2018. години по земљама

Слика 19. KEA - индикатор одступања стварне путање лета у односу на путању по великом кругу у Србији и Црној Гори у 2018. години

Слика 20. KEP - индикатор одступања путање у последњем поднетом плану лета у односу на путању по великом кругу у Србији и Црној Гори у 2018. години

10. Прилози

Р.бр.	Назив прилога	Број страна прилога
1.	Организациона структура SMATSA доо	1
2.	Одлука EUROCONTROL Проширеног комитета бр. 148 од 01.12.2017. године	2
3.	Одлука EUROCONTROL Проширеног комитета бр. 152 од 21.09.2018. године	1
4.	Извештај независног ревизора	1

Јединичне тарифе примјењене од 1. Јануара 2018. године

ЗОНА	Општа јединична тарифа у еврима	Примијењени валутни курс 1 евро =
Белгија / Луксембург *	67.79	-/-
Немачка *	67.20	/
Француска *	63.61	/
Уједињено Краљевство	67.18	0.894200 GBP
Холандија *	50.03	-/-
Ирска *	77.07	-/-
Швајцарска	96.77	1.11557 CHF
Португал - Лисабон *	36.97	/
Аустрија *	71.48	-/-
Континентална Шпанија *	68.07	-/-
Шпанска Канарска острва *	50.74	-/-
Португал - Санта Марија *	9.52	-/-
Грчка *	31.60	-/-
Турска	26.95	4.13525 TRY
Малта *	16.02	-/-
Италија *	80.11	-/-
Кипар *	35.00	-/-
Мађарска	32.79	308.190 HUF
Норвешка	45.60	9.32817 NOK
Данска	50.74	7.43851 DKK
Словенија *	61.84	-/-
Румунија	37.01	4.79017 RON
Чешки Република	41.57	26.0558 CZK
Шведска	59.15	9.53139 SEK
Словачка *	51.66	/
Хрватска	41.91	7.16152 HRK
Бугарска	26.72	1.95529 BGN
Македонија	51.70	01.2533 MKD
Молдравија	50.90	20.9457 MDL
Финска *	51.92	/
Албанија	49.11	133.209 ALL
Босна и Херцеговина	40.68	1.95160 BAM
Србија / Црна Гора / КФОР	32.75	119.105 RSD
Литванија *	43.72	-/-
Пољска	42.68	4.27093 PLN
Арменија	29.96	568.130 AMD
Летонија *	27.60	/
Грузија	22.06	2.02702 GEL
Естонија *	28.70	-/-

* Државне вјештачке учеснице у FMV

10.2 Прилог 2 - Одлука EUROCONTROL Проширеног комитета бр. 148 од 01.12.2017. године

ЕВРОПСКА ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА БЕЗБЕДНОСТ ВАЗДУШНЕ ПЛОВИДБЕ

EUROCONTROL

- Одлуке Проширене Комисије -

ОДЛУКА Бр. 148

у вези са утврђивањем јединичних тарифа за период примене који почиње 1. јануара 2018. године

ПРОШИРЕНА КОМИСИЈА,

узимајући у обзир Међународну конвенцију EUROCONTROL-а везану за сарадњу у безбедности ваздушне пловидбе, измењену и догуњену у Бриселу 12. фебруара 1981. године, и посебно њен члан 52;

узимајући у обзир мултилатерални уговор везан за рутне накнаде, датиран 12. фебруара 1981. године, и посебно његове чланове 3.2(е) и 6.1(а);

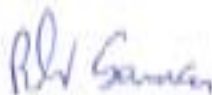
на предлог проширеног Комитета и Привременог савета.

ДОНОСИ СЛЕДЕЋУ ОДЛУКУ:

Јединични члан

Јединичне тарифе које се налазе у прилогу све одлуке су одобрене и ступиће на снагу 1. јануара 2018. године.

У Бриселу, дана 1. децембра 2017. год.

P. SAMSON
Председник Комисије

10.3 Прилог 3 – Одлука EUROCONTROL Проширеног комитета бр. 152 од 21.09.2018. године

EUROPEAN ORGANISATION FOR THE SAFETY OF AIR NAVIGATION

EUROCONTROL

- Decisions of the enlarged Commission

DECISION No. 152

relating to the modification of the unit rate for Serbia / Montenegro / KFOR as from 1 September 2018

THE ENLARGED COMMISSION,

Having regard to the EUROCONTROL International Convention relating to Co-operation for the Safety of Air Navigation amended at Brussels on 12 February 1981, and in particular Article 5.2 thereof;

Having regard to the Multilateral Agreement relating to Route Charges, dated 12 February 1981, and in particular Articles 3.2(a) and 8.1(b) thereof;

Having regard to enlarged Commission Decision No. 148, dated 1 December 2017, relating to the determination of the unit rates for the period of application commencing 1 January 2018;

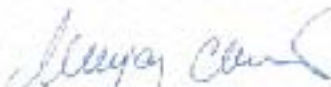
On the proposal of the enlarged Committee and the Provisional Council;

HEREBY TAKES THE FOLLOWING DECISION:

Single article

The unit rate for the charging zone 'Serbia / Montenegro / KFOR' shall be EUR 25,47 as from 1 September 2018.

Done at Brussels on 21.9.2018.

Mirjana GIZMAROV
President of the Commission

152 EN

10.4 Прилог 4 – Извештај независног ревизора

Контролна агенција Србије и Црне Горе
SMATSA d.o.o. Београд

ПРИЈЕМАЊИКА: 07 JUN 2019		
Опш. бр.	С-бр.	Јуни 2019
F1001-140/36	-	-

MOORE STEPHENS
REVIZIJA I RAČUNOVODSTVO

Приватно друштво за ревизију, računovodstvo i konsalting
"MOORE STEPHENS Revizija i Računovodstvo" d.o.o.
Studentski Trg 4/V, 11000 Београд, Србија
Тел: +381 00 11 328 448, 3381 194; Факс: 2081 031
Е-пошта: office@revizija.mo.rs, www.revizija.mo.rs
Матични број ЕД: 84974848; PIB/VAT: 10030320

IZVEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA O USAGLAŠENOSTI GODIŠNJEG IZVEŠTAJA O POSLOVANJU SA FINANSIJSKIM IZVEŠTAJIMA

Удџелцима "Контроле Истачја Србије и Црне Горе SMATSA" d.o.o., Београд

Извршити смо ревизију појединачних годишњих финансијских извештаја друштва "Контроле Истачја Србије и Црне Горе SMATSA" d.o.o., Београд (у даље у тексту: Друштво) за 2018. годину, на које смо извршили извештаје 31. маја 2019. године.

У складу са захтевима који проистичу из члана 30. Закона о ревизији („Сл. гласник РС" бр. 63/2013 и 10/2018) и члана 11. Провиенција о условама за обављање ревизије финансијских извештаја јавних друштва („Сл. гласник РС" бр. 114/2013 и 92/2018) извршили смо проверу усклађености годишњег извештаја о пословању са годишњим финансијским извештајима Друштва.

Раководство Друштва је одговорно за састављање и тачност годишњег извештаја о пословању (који обухвата информације и за појединачне и за консолидиране финансијске извештаје) у складу са важећим законским регулативом.

Нада одговорности је да спроведеним ревизорским поступцима у складу са Међународним стандардом ревизије 720 - Одговорност ревизора а вези са оствареним информацијама у документима који садрже финансијске извештаје који су били предмети ревизије, извршено свој задатак а вези са усклађеношћу извештаја о пословању са финансијским извештајима Друштва за 2018. годину.

На бази спроведених ревизорских поступака нисмо открили материјалне смањене некомплектности, које би оштетиле да годишњи извештај о пословању за 2018. годину није усклађен са годишњим финансијским извештајима Друштва за исте периоду године.

У Београду, 5. јуна 2019. године

„MOORE STEPHENS
Revizija i Računovodstvo" d.o.o., Београд

Biljana Kevanovic Nebicki
Лиценцирани одобрени ревизор

„MOORE STEPHENS
Revizija i Računovodstvo" d.o.o., Београд

Bogdan Aleksić
Direktor

Назив организације:
Контрола летења Србије и Црне Горе SMATSA доо, Београд

Седиште:
Трг Николе Пашића 10, 11000 Београд Република Србија, п.ф. 640

Матични број: 17520407

ПИБ: 103170161

Телефон: +381 11 3218 123

Факс: +381 11 3240 456

Електронска пошта: kl@smatsa.rs

Интернет адреса: www.smatsa.rs

